

هدفهای سیاست اطلاعات علمی

پیشنهادهای «یونیسیست»

ترجمه نشریه شماره SC/74/WS/3

یونسکو - یونیسیست

نشریه شماره ۲۷۳

از انتشارات مرکز مدارک علمی

تهران : خیابان انقلاب ، چهارراه فلسطین ، شماره ۱۱۸۸

صندوق پستی ۱۳۸۷-۵۱

شماره برگه مرکز خدمات کتابداری ۱۷۱-۶۲م

این نشریه در چاپخانه مرکز اسناد و مدارک علمی بچاپ رسیده است

"بسمه تعالی"

شبکه جهانی مبادله "اطلاعات علمی" که به اختصار "یونیسیست" (UNISIST) نامیده می شود بعنوان یکی از برنامه های "یونسکو" و به منظور هدایت جریان انقلاب اطلاعاتی در سال ۱۹۶۶ بوجود آمد .

بطور کلی هدف یونیسیست عبارت است از " ایجاد امکانات مبادله اطلاعات علمی و فنی بین دانشمندان و پژوهشگران کشورهای جهان و هماهنگ سازی روشهای گردآوری ، ذخیره ، بازیابی و اشاعه اطلاعات " . براساس هدف تعیین شده و بلحاظ اهمیتی که بهره گیری صحیح و به موقع از اطلاعات علمی و فنی در پیشرفت برنامه های توسعه و عمران کشورها دارد ، برنامهای یونیسیست فعالیت خود را متوجه نظام بخشیدن به وضع اطلاع رسانی کشورها و ارائه رهنمودها و پیشنهادات اساسی در این زمینه نموده است . برای این منظور علاوه بر ایجاد کمیته ها و کانونهای ملی در کشورهای عضو و همکاری و کمک به آنها ، با انتشار مجموعه ای از جزوات ، راهنماها و دستورالعملها

سعی در شناساندن اهمیت اطلاعات علمی و تشریح هدفها و وظایف مراکز اطلاع رسانی کرده است.

مرکز اسناد و مدارک علمی ضمن بررسی مداوم رهنمودها و پیشنهادات یونسیست برای آشنائی بیشتر دست اندرکاران امر اطلاع رسانی اقدام به ترجمه تعدادی از این نشریات نموده است که اولین نشریه تحت عنوان "سیاست اطلاعاتی در خدمت رشد و توسعه" در سال ۱۳۵۹ منتشر گردید. نشریه حاضر دومین اثر از همین مجموعه است که با عنوان "هدفهای سیاست اطلاعات علمی" منتشر می‌گردد. از طرفی همزمان با انتشار این نشریه که حاوی پیشنهادات مفیدی پیرامون بهبود بخشیدن به نظامهای اطلاعاتی است این مرکز تلاش نموده است تا در حدود امکانات و با انتخاب روشهایی متناسب با نیازهای اساسی کشور توصیه های یونسیست را عملاً بکار بندد و تاکنون با تهیه فهرستنامه ها، مقاله نامه ها، کتابنامه ها و راهنماهای مورد نیاز در کار پژوهش، برقراری نظام امانت بین کتابخانه ها، کمک به ایجاد رپازسازی مراکز اطلاعاتی کشور، ارائه خدمات مشاوره ای و حرفه ای، عضویت در سازمانهای مشابه بین المللی، بررسی و ارزیابی نظامها و سازمانهای اطلاع رسانی دیگر کشورها، شناسایی توان اطلاعات علمی کشور و تهیه طرح

پیشنهادی شبکه اطلاع‌رسانی علمی و فنی توانسته است گام‌های مؤثری

در جهت نیل به هدف‌های سیاست اطلاعات علمی در کشور اسلام‌پیمان بردارد.

مرکز اسناد و مدارک علمی

فهرست مندرجات

صفحه		مقدمه
۱	۱-۱	ارتباطات اولیه , کتابخانه ها و ترجمه ها
۱	۱-۱	ارتباطات اولیه
۲	۱-۱-۱	کانالهای انتشاراتی
۲	۱-۱-۲	منابع مالی انتشاراتی
۲	۱-۱-۳	کیفیت انتشارات
۲	۱-۲-۱	کیفیت داوری در نوشتار
۳	۱-۲-۲	عناوین در نوشتار
۳	۱-۲-۳	چکیده ها و خلاصه ها
۳	۱-۲-۴	ارجاعها
۴	۱-۲-۵	داده های انتشاراتی
۴	۱-۲-۴	حذف داده های تجریمی
۵	۱-۲-۵	روشهای جدید نشر و تولید

صفحه

۵	۱-۱-۶ تجدید نظر در نحوه انتشار مقالات علمی
۶	۱-۱-۷ گفتگو با دانشمندان و پیرایشگران
	۱-۱-۸ انتشار گزارشهای مربوط به
۶	"تحقیق و توسعه"
۶	۱-۱-۹ پایان نامه های دکتری
۷	۱-۱-۱۰ شرح مذاکرات کنفرانسها
۸	۱-۲ کتابخانه های علمی
۸	۱-۲-۱ فهرست موجودی کتابخانه ها
۹	۱-۲-۲ دوره های ناقص و تکراری در مجموعه ها
۹	۱-۲-۳ امانت بین کتابخانه ها
۱۰	۱-۲-۴ همکاری با کشورهای همسایه
	۱-۲-۵ ایجاد کتابخانه های مخصوص مدارکی که
۱۱	کمتر مورد استفاده می باشند
۱۲	۱-۲-۶ مدیریت منابع کتابخانه
۱۴	۱-۲-۳ ترجمه ها

صفحه

۱۰	۱-۳-۱ اطلاعات در مورد ترجمه ها
۱۰	۲-۳-۱ ماده ترجمه ها
۱۰	۲-۳-۱ فراهم آوردن مترجمان
۱۶	۴-۳-۱ مرکز ملی ترجمه
۱۶	۵-۳-۱ دوره های زبان آموزی
۱۷	۲- نظامها و خدمات ثانویه
۱۷	۱-۲ نشریات چکیده و نمایه
۱۸	۱-۱-۲ پوشش انتشارات در سطح ملی
۱۸	۲-۱-۲ دسترسی به نشریات ثانویه
۱۹	۲-۱-۲ نشریات به زبان ملی
	۴-۱-۲ تجربیات در مورد ایجاد بانکهای
۱۹	اطلاعاتی با استفاده از کامپیوتر
۲۱	۵-۱-۲ مسوولیت نظامهای ' ماشینی '
۲۲	۶-۱-۲ مدیریت نظامهای " ماشینی "
۲۲	۲-۲ تجزیه و تحلیل اطلاعات و گردآوری داده ها

مفصله

۲۳	۱-۲-۲ شناخت نیازهای گروهی
۲۴	۲-۲-۲ کنترل رشته های موضوعی
	۳-۲-۲ راهنمایی و حمایت از نظر مالی و
۲۴	از نظر سمت گیری
۲۴	۴-۲-۲ دسترسی در سطح بین المللی
۲۵	۵-۲-۲ ترغیب به استفاده
۲۵	۶-۲-۲ مدیریت
۲۵	۷-۲-۲ مشاوره و کنترل کیفیت
۲۶	۲-۲ کانوهای تخصصی
۲۶	۱-۲-۲ درگیر کردن مجامع علمی
۲۷	۲-۲-۲ زمینه های کاربرد
۲۷	۲-۲-۲ کمک به سازمانهای دولتی
۲۷	۴-۲-۲ هماهنگ کردن فعالیتهای
	۲ → نیازها و کمبودها در سازمانهای علمی
۲۹	اطلاعات علمی

۲۹	۱-۳ نیازهای اطلاعاتی
	۱-۱-۳ تشدید علاقه به بررسی نیازهای
۳۰	استفاده کنندگان
۳۱	۲-۱-۳ منابع برای مطالعه
۳۱	۲-۱-۳ روش‌شناسی مطالعه استفاده کنندگان
۳۲	۱-۲-۱-۳ خدمات تجزیه
	۲-۲-۱-۳ ارتباط بین استفاده کنندگان و
۳۲	سازمانهای خدماتی
۳۲	۴-۱-۳ تعریف نیازها بطور کلی
۳۳	۲-۳ کمبودها در سازمانهای خدمات اطلاعات علمی
۳۳	۱-۲-۳ پر کردن خلاها از نظر موضوعی
۳۴	۲-۲-۳ ب کردن خلا از نظر مقامات تصمیم گیرنده
	۲-۲-۳ پر کردن خلاها در سازمانهای خدمات
۳۴	اطلاعات علمی بطور کلی
۳۴	۱-۲-۲-۳ ادبیات غیر قراردادی

مفهمه

۲۴	۲-۲-۲-۲ مجموعه های موجود
۲۴	۲-۲-۲-۲ ترجمه ها
۲۵	۳-۲-۲-۴ سیاهه طرحهای تحقیقاتی
۲۵	۳-۲-۲-۵ خدمات ارجاعی
۲۶	۳-۲-۲-۶ خدمات مشاوره ای حرفه ای
۲۷	۴- ایجاد شبکه و تسهیلات فنی
۲۷	۴-۱ شبکه های انتقال اطلاعات
۲۹	۴-۱-۱ انتخاب بانک و نظام اطلاعاتی برای آزمایش
	۴-۱-۲ محل استفاده کنندگان اطلاعات و گرفتن
۴۰	"پسخور" از آنها
۴۰	۴-۱-۳ اطلاعات درباره هزینه ها
۴۱	۴-۱-۴ فروش خدمات بصورت تجارتن
۴۱	۴-۱-۵ گسترش دامنه تجربیات
۴۱	۴-۱-۶ تجزیه و تحلیل نتیجه تجربیات
۴۲	۴-۱-۷ انتشار نتیجه تجربیات

۴۱	۸-۱-۴ ایجاد و توسعه شبکه های رسمی
۴۱	۹-۱-۴ تقسیم مسوولیتها بطور روشن و مشخص
۴۳	۱۰-۱-۴ ارتباطات راه دور
۴۳	۱۱-۱-۴ مشاوره درباره استفاده از شبکه اطلاعات علمی
۴۴	۲-۴ تسهیلات فنی
۴۴	۱-۲-۴ مراقبت و پیگیری پیشرفتهای فنی
۴۵	۲-۲-۴ پیش بینی پیشرفتهای فنی
۴۶	۳-۲-۴ فراهم آوردن تسهیلات فنی
۴۷	۴-۲-۴ واگذاری مسوولیتها
۴۹	۵- فعالیتهای پشتیبانی
۴۹	۱-۵ استانداردها
۵۰	۱-۱-۵ عمل سازمانهای دولتی بعنوان نمونه
۵۱	۲-۱-۵ بحث در مورد روشها
۵۱	۳-۱-۵ تجربه در مورد ارتباط بین نظامها
۵۱	۴-۱-۵ تهیه "پسخور" برای برنامه "یونی سیست"

مضمون

۵۲	۲-۵ آموزش و کارآموزی
۵۲	۱-۲-۵ متخصصان علوم اطلاعات
۵۲	۱-۱-۲-۵ پیش‌بینی نیازها
۵۴	۲-۱-۲-۵ مساله تسهیلات کارآموزی
۵۵	۲-۱-۲-۵ بورسها و وامهای مطالعاتی
۵۶	۴-۱-۲-۵ آموزش عملی
۵۶	۵-۱-۲-۵ انعطاف‌پذیری برنامه‌ها
۵۷	۶-۱-۲-۵ دوره‌های بازآموزی
۵۷	۷-۱-۲-۵ همکاری بین‌المللی
۵۹	۸-۱-۲-۵ موقعیت شغلی متخصصان علوم اطلاعات
۶۰	۹-۱-۲-۵ راهنمای شغلی
۶۰	۲-۲-۵ استفاده‌کنندگان از اطلاعات
۶۰	۱-۲-۲-۵ آموزش پایه
	۲-۲-۲-۵ بحث در مورد بررسی نیازهای
۶۲	استفاده‌کنندگان

	۲-۲-۲-۵ شرکت دادن استفاده کنندگان در
۶۲	خدمات تجزیه
	۲-۵ انجام طرحهای تحقیق و توسعه در زمینه
۶۲	علوم اطلاعات
۶۶	۱-۲-۵ تسهیلات تحقیق برای پژوهندگان میهمان
۶۶	۲-۲-۵ اعطای بورس برای بازدید های علمی
۶۶	۲-۳-۵ مبادله کارمند
۶۷	۶- مسایل اقتصادی ، مالی و قانونی
۶۷	۱-۶ سیاست قیمت گذاری
۶۸	۱-۱-۶ فقدان یکدستی در سیاستهای قیمت گذاری
۶۹	۲-۱-۶ مقایسه بین کشورهای مختلف
	۲-۱-۶ قیمت گذاری خدمات اطلاعاتی فراهم آمده
۶۹	از منبع مشترك
۶۹	۴-۱-۶ قیمت گذاری خدمات تازه
۷۰	۲-۶ منابع مالی

صفحه

۷۱	۱-۲-۶ پرهیز از دوباره کاری
۷۱	۲-۲-۶ دستیابی به "اطلاعات روز"
۷۲	۲-۲-۶ بکارگیری اطلاعات در جهت منافع عمومی
۷۲	۴-۲-۶ انجام تجربیات
۷۲	۵-۲-۶ استفاده از همکاریهای بین‌المللی
	۶-۲-۶ پرداختن به مسایل مربوط به اطلاعات علمی
۷۳	در سطح وسیع
۷۳	۷-۲-۶ توزیع منابع در ارتباط با نیازها
۷۴	۸-۲-۶ تعیین اولویتهای
۷۴	۹-۲-۶ تصمیمهای مربوط به سیاستگذاری
۷۴	۱۰-۲-۶ تخصیص اعتبارات
۷۵	۱۱-۲-۶ مراقبت در پیشرفت برنامه‌ها
۷۵	۳-۲-۶ مسایل قانونی و اداری
۷۶	۱-۳-۶ طبقه‌بندی
۷۶	۲-۳-۶ مالکیت صنعتی

صفحه

۷۸	۷- كمك به كشورهای در حال رشد
۷۸	۱-۷ كشورهای رشد یافته
۷۸	۱-۱-۷ درخواست سهمیه از كمكها
	۲-۱-۷ اتخاذ يك سیاست ملی برای كمك در زمینه
۷۹	اطلاعات ملی
۷۹	۲-۱-۷ همکاری با برنامه های كمكهای خارجی
۸۰	۴-۱-۷ هماهنگی روزمره
۸۱	۵-۱-۷ تمرکز دانش و تجربه
۸۱	۲-۷ كشورهای در حال رشد
۸۲	۱-۲-۷ نیاز به كمكهای خارجی
۸۲	۲-۲-۷ هماهنگی با برنامه های ملی

"مقدمه"

حجم و پیچیدگی مبادلات علمی و فنی در دنیای معاصر، سبب شده است که تعداد زیادی از علاقه‌مندان و دست‌اندرکاران، خط‌مشی اطلاعاتی را مسأله پیچیده‌ای در "مدیریت اسناد"¹ تلقی کنند. با بالا رفتن آگاهی مردم در سطح ملی و بین‌المللی پیرامون اهمیت و ارزش اطلاعات، این موضوع روز-روز بهتر روشن می‌شود که خط‌مشی اطلاعاتی می‌باید، بنحوی در پی تأمین درست و کامل بکارگرفتن دانش حرفه‌ای و تخصصی موجود در جهان باشد تا از آن دانش بعنوان راهنمایی برای تحولات اجتماعی بهره گرفته شود.

1- Documentation management.

نیازهای اطلاعاتی سیاست سازان، برنامه ریزان، مدیران و دیگر کسانی که با مسایل مهم و فزاینده اجتماعی امروز سروکار دارند روزافزون است. و هرگاه قبول کنیم که بکارگرفتن اطلاعات در یافتن راههای برای حل مسایل و مشکلات موجود می تواند ما را یاری دهد، آنگاه اهمیت دسترس موثر به اطلاعاتی که از اقصی نقاط جهان فراهم آمده آشکار می شود.

نظر به اهمیت نقش اطلاعات در توسعه کشورها، هفدهمین نشست عمومی یونسکو، برنامه "یونی سیست" را مورد تصویب قرارداد. برنامه "یونی سیست"، به پدیده اطلاعات بعنوان يك منبع و يك ابزار برای شکل و جهت دادن به سیاستهای دولتی، رشد علمی و فنی و همچنین مرجعی برای رهبری تحولات اجتماعی می نگرد.

اجرای موفقیت آمیز برنامه "یونی سیست" تا حدود زیادی بستگی به شرکت فعالانه دولتهای عضو دارد. این دولتها می توانند با تشویق و پشتیبانی از بکار بردن اصول و راهنمایی های "یونی سیست" در کشورهای خود کمک موثری به پیشرفت این برنامه بکنند. نشست عمومی سال ۱۹۷۲ به دولتهای عضو توصیه کرد که بمنظور اجرای این برنامه در کشورهای خود، جهت ایجاد کمیته ها و کانونهای ملی "یونی سیست" اقدام کرده و با همکاری و کمک آنها

حداکثر مشارکت کشور خود را در برنامه " یونیسیست" بعمل آورد . بخشنامه مورخ ۲۵ ژوئیه ۱۹۷۲ مدیرکل یونسکو خطاب به دولت‌های عضو نیز بر همین پایه صادر شد .

وظایف کمیته ملی " یونیسیست" بطور کلی عبارت از این است که کانسون ملی و دیگر سازمانهای علاقه مند را در تمام مسائل مربوط به برنامه " یونیسیست" راهنمایی کند . جنبه های اساسی فعالیت کمیته ملی عبارت است از :

(۱) در سطح سیاست برنامه ریزی : شرکت در نشستهای " یونیسیست" و همکاری در کار هیات مدیره آن .

(۲) در سطح ملی : نظارت بر پیشرفت برنامه " یونیسیست" و دیگر فعالیت‌های ملی که در جهت برنامه " یونیسیست" باشد ؛ پاسخ به ابتکارات " یونیسیست" به اشکال مختلف ؛ و بالاخره ابتکاراتی در سطح ملی بعنوان کمکی ویژه برای پیشرفت برنامه " یونیسیست" .

در ترکیب کمیته های ملی " یونیسیست" در هر کشور باید علاقه دولت و مجامع و انجمنهای علمی و همچنین متخصصان علوم اطلاعات در نظر گرفته شود . در طرح و بررسی قابلیت انجام برنامه " یونیسیست" ، در مورد کانونهای ملی که به تصویب کنفرانس بین الدول نیز رسیده است توصیه می شود که یک

سازمان دولتی — یا مورد تایید دولت — در سطح ملی مسوولیت رهبری ، انگیزش ، تشویق و هماهنگ کردن توسعه منابع و خدمات اطلاعاتی را با توجه به همکاری در سطح ملی ، منطقه ای و جهانی بعهده گیرد . چنین سازمانی باید با در نظر گرفتن اصول و هدفهای " یونیسیست " ، بویژه از برنامه های تعاونی در سطح بین المللی پشتیبانی کرده و یا خود به این برنامه ها بپیوندد .

از آنجا که دولت‌های عضو در برخورد با مسایل مهم مربوط به خط مشی برنامه " یونیسیست " می‌باید به یک سلسله رهنمودها دسترسی داشته باشند ، صورتی از پیشنهاد های اساسی ، پیرامون هدفهای سیاست اطلاعات علمی تهیه شد . این پیشنهادها با اندک تغییراتی ، برپایه وظایف کانونهای ملی بشرحی که در پیوست بخشنامه سابق الذکر مدیرکل آمده است ، قرار داد . باید گفت که این صورت ، تا حدودی جامع تهیه شده است و یک کانون ملی باید اصولی را که در این صورت پیشنهاد شده است — بخصوص در سالهای نخستین تاسیس خود — با دقت مورد مطالعه قرار داده و با توجه به نیازها و امکانات خود معلوم بدارد که از آنچه در این صورت آمده ، چند پیشنهاد را می‌تواند همزمان پیگیری و اجرا کند . البته در عمل ممکن است هر کشور به این نتیجه برسد که قبل از تشکیل کانون ملی در آن کشور نیز برخی از این پیشنهادها

در کشور علی شده است . در چنین مواردی نیاز به این است که در فعالیتهای
همآهنگی بوجود آمده و در صورت لزوم روشهای بهتری نیز بکار گرفته شود . در
ضمن ، ممکن است اجرای بعضی از این پیشنهادها ، در يك کشور فوریت
داشته و در کشور دیگر فوریت نداشته باشد . در نتیجه جهت ، رهنمودها ،
وظایف اولیه و هدفهایی که يك کانون ملی برای خود تعیین میکند ، الزاماً با
کشورهای دیگر تفاوت خواهد داشت . اما در بیشتر موارد ، هدفها و وظایفی
که يك کانون ملی بر میگزیند ، سه نوع فعالیت را شامل میشود : " انگیزش " ،
" حمایت مالی " و " همآهنگی " .

۱- ارتباطات اولیه ، کتابخانه ها و ترجمه ها

۱-۱ ارتباطات اولیه

در اینجا هدف ، حصول به این مطلب است که نتایج پژوهشهای علمی در کشورهای عضو ، یا بطور رسمی منتشر شود ، یا بنحو دیگر و با سرعت متناسب در دسترس همگان قرارگیرد . مطلب دیگر اینکه ، توصیه می شود با در نظر گرفتن فعالیتهای " یونی سیست " و توصیه شماره ۱۱ گزارش " قابلیت انجام " توجه کافی به کیفیت کار نیز بشود . به این منظور کانون ملی باید به چند فعالیت از فعالیتهای زیر اقدام کند :

1- Feasibility Study.

۱-۱-۱ کانالهای انتشاراتی : تامین زمینه های برای اینکه چه در

داخل و چه در خارج از کشور، کانالهایی برای انتشار نتایج پژوهشها وجود داشته باشد . این کانالها معمولاً عبارتند از مجلات و کتابهای علمی که از طرف انجمنهای علمی و حرفه ای ، سازمانهای دولتی و یا ناشران تجاری منتشر می شود .

۱-۱-۲ منابع مالی انتشارات: در صورت لزوم، تامین منابع مالی جهت

تولید مجلات جدید ، یا توسعه و تغییراتی در مجلات علمی موجود ، همراه با راهنمایی های لازم در زمینه مدیریت کارآمد انتشارات علمی .

۱-۱-۳ کیفیت انتشارات: ایجاد علاقه در ناشران و استفاده کنندگان

بمنظور بالا بردن کیفیت انتشارات- با توجه به استانداردهای بین المللی که در این مورد وجود دارد یا تقریباً بوجود آمده است . در ضمن، پیرامون اصطلاح " کیفیت" باید متذکر شد که آنرا می توان به اجزاء زیر تجزیه کرد :

۱-۱-۲-۱ کیفیت داوری در نوشتار: در این مورد دولتها و انجمنهای

علمی برخی از کشورها استانداردهای بسیار بالایی را

برگزیده اند . البته ، در این رهگذر ، مساله اصلی این است

که این استاندارد ها بطور منظم رعایت گردد .

۱-۱-۲-۲ عناوین در نوشتار : عناوین می بایست تا حد ممکن گویا باشد -

تا هم به نمایه سازان مجلات " اولیه " و " ثانویه " در کار

تهیه نمایه کمک کند و هم راهت های استفاده کنندگانی باشد

که مایلند بدانند آیا موضوع نوشته ، مورد علاقه آنان هست

یا نه . در این مورد نیز استاندارد های بالایی توسط ناشران

بزرگ علمی تدوین شده است . لیکن لازم است این استاندارد ها

در سطح وسیعتر و گسترده تری رعایت شود .

۱-۱-۲-۳ چکیده ها و خلاصه ها : ویرایشگران و نویسندگان لازم است

با همکاری یکدیگر ترتیبی اتخاذ نمایند تا هر چکیده یا

خلاصه نوشته ، حتی الامکان تمامی جنبه های گوناگون موضوع

یک مقاله را بپوشاند . بی گمان انجام این کار در برخی

رشته های پژوهشی دشوارتر از رشته های دیگر خواهد بود .

۱-۱-۲-۴ ارجاعها : ارجاعها باید تا آنجا که ممکن است ، بویژه از

جهت توصیف کتابشناسی دقیق باشد (رجوع کنید به راهنمای

"یونی‌سهست" تا دانشمندان و کتابداران بتوانند بی‌هیچ‌گونه دشواری و بسهولت ماخذي را که مورد ارجاع قرار گرفته است بیابند. در این رهگذر، مساله مهم همانا تشويق و جلب توجه نویسندگان و ویرایشگران است به اینکه در دادن ارجاعها دقت لازم را بکار برند.

۱-۱-۳-۵ داده‌های انتشاراتی: نظامهای تکمیلی استاندارد‌های شماره‌گذاری کتابها و پیاپیها باید در سطح جهانی بکار گرفته شود. همچنین می‌باید از ایجاد یک مرکز یا منطقه‌ای برای گسترش "نظام بین‌المللی داده‌های کتابشناسی پیاپیها"^۱ نیز پشتیبانی گردد.

۱-۱-۴ حذف داده‌های تجربی: ناشران باید به حذف داده‌های تجربی از مجلات خود - در حد امکان - تشويق شوند. و در عوض آنها را در کتابخانه‌های ملی یا محلهای مناسب دیگر

1- ISDS: International Serials Data System.

قرارداده و توجه خوانندگان را به وجود این داده ها و
قابلیت دسترسی به آنها جلب کنند . تاکنون ، تنها چند
کشور پیشرفته در علوم، تجربیاتی در زمینه تشویق طرحهای
" نشریه تکمیلی " از این نوع را بدست آورده اند .

۱-۱-۵ روشهای جدید نشر و تولید : باید کسب تجربیات در زمینه

برخی از انواع جدید انتشارات ، نظیر " خلاصه " یا " نامه "
و نیز روشهای جدید تولید ، بویژه حروفچینی توسط کامپیوتر،
یا تهیه انتشارات بر روی میکروفیلم و میکروفیش ، مورد تشویق
قرار گرفته و در صورت لزوم از آنها حمایت گردد .

۱-۱-۶ تجدید نظر در نحوه انتشار مقالات علمی : فکر تجدید سازمان

انتشار مقالات علمی - بویژه بین انجمنهای منطقه ای ناشران -

باید ترویج و گسترش داده شود . این تجدید سازمان باید

بگونه ای انجام پذیرد که مقالات علمی ، در مجلات تخصصی تر^ی

در مقایسه با بیشتر مجلاتی که در حال حاضر بچاپ

میرسند - منتشر شود . در این زمینه تنها چند انجمن

منطقه ای مجامع علمی ، تاکنون گامهایی برداشته اند .

۱-۱-۷ گفتگو با دانشمندان و ویرایشگران: در فرصتهای مناسب

لازم است جلساتی منظم با حضور دانشمندان و ویرایشگران

تشکیل شده و مسایلی که در بندهای ۱-۱-۱ و ۱-۱-۶

گفته شد و همچنین دیگر مسایل مورد علاقه مشترك - مثلاً

رابطه بین انتشارات اولیه و ثانویه - مورد بحث و گفتگو

قرار گیرد .

۱-۱-۸ انتشار گزارشهای مربوط به " تحقیق و توسعه " : میبایست

سیاستی اتخاذ گردد که هر سازمان دولتی و هر سازمان

تحقیقاتی مستقل، گزارش مربوط به " تحقیق و توسعه " خود

را بحض آنکه دسترس عامه به آنها بدون مانع باشد، انتشار

داده و برای هر نشریه نیز شماره ترتیب در نظر بگیرد .

همچنین باید روش اتخاذ گردد که کتابخانه ملی یا سازمانی

دیگر، این گزارشها را گردآوری و تجزیه و تحلیل کرده و بر

حسب لزوم آنها را به امانت بدهد و نیز فهرست آنها را تهیه

نموده و بفروش برساند .

۱-۱-۹ پایان نامه های دکتری: در مورد پایان نامه های دکتری

در دانشگاهها و موسسات علمی، در رابطه با کتابخانه ملی،
نیز باید ترتیبی مشابه در پیش گرفته شود. به عبارت دیگر،
باید کتابخانه ملی مسوولیت گردآوری، تجزیه و تحلیل و بسط
امانت سپردن پایان نامه ها را تقبل کرده و یک سازمان
دولتی یا موسسه انتشاراتی تجارتي نیز تهیه کاتالوک و فروش
آنها را عهده دار شود.

۱-۱۰ شرح مذاکرات کنفرانسها: یک سازمان دولتی باید تعیین
گردد و همواره، نسخه ای از شرح مذاکرات کنفرانسها به
آن سازمان ارسال گردیده و آن سازمان نیز مسوولیت نگهداری
تجزیه و تحلیل، امانت دادن و فروش آنها را در صورت
لزوم - بعهده گیرد.

کانون مرکزی ملی برای بوجود آوردن این انگیزه ها و ترتیب
و تنظیم مطالب یاد شده، باید نقش هریک از سازمانهای
مختلف دولتی، کتابخانه ملی، فرهنگستانهای ملی علوم
و فنون، انجمنهای علمی و ناشران تجارتي را به دقت مورد
بررسی قرار داده همکاری بین آنها را تسهیل کرده و ممکن سازد.

۱-۲ کتابخانه های علمی

اگر نه در همه کشورها؟ لیکن در بیشتر ممالک قسمت عمده هزینه ای که برای تهیه اطلاعات در نظر گرفته می شود، صرف کتابخانه ها و فراهم آوردن خدمات کتابخانه ای می گردد. بنابراین، این مطلب فوق العاده مهم است که بعنوان یکی از هدفهای "سیاست اطلاعات علمی" مجموعه ای از بهترین منابع علمی در سطح ملی - و در حد ممکن با توجه به امکانات موجود - بوجود آید و ترتیب اتخاذ شود که منابع موجود، بلعوی ثمربخش مورد استفاده قرار گیرد و در صورت لزوم، در این رهگذر، از تکنولوژی جدید نیز بهره گیری شده و همچنین حداکثر همکاری بین کتابخانه های داخلی با کشورهای دیگر نیز تأمین گردد. برای نیل به این هدف، فعالیت طولانی و مداوم لازم است که این فعالیت را می توان به اجزا و مراحل زیر تقسیم کرد:

۱-۲-۱ فهرست موجودی کتابخانه ها: برای تهیه فهرستی از موجودی

کتابخانه ها باید روش مشخص اتخاذ گردد. و این بنطور اساسی، بدان معنی است که فهرست مشترک مجله های علمی، تهیه گردد. برای تحقق یافتن این کار، البته بهتر است از کامپیوتریاری گرفته شود. همچنین لازم است لااقل،

فهرستهای "روزآمد" تک نگاشتهای موجود در کتابخانه های

بزرگ علمی و فنی کشور، بنحوی گسترده تهیه و در دسترس

استفاده کنندگان قرار گیرد .

۱-۲-۲) دوره های ناقص و تکراری در مجموعه ها : کتابخانه ها باید

به بهبود وضع مجموعه خود تشویق شده و در این کار از

رهنمودهای زیر استفاده کنند : اولاً دوره های ناقص

مجلات مهم ، معلوم شده و برای تکمیل این دوره ها کوشش

شود . دیگر اینکه ، کتابخانه های بزرگ علمی و فنی متقاعد

شوند که با یکدیگر همکاری کرده و از خرید و اشتراك تکراری

مجلات در صورتیکه این کار لزوم حتمی نداشته باشد -

بویژه در مورد نشریاتی که مراجعین کمتری دارند - خود دار

کنند .

۱-۲-۳) امانت بین کتابخانه ها : لازم است يك نوع نظام کارای امانت

بین کتابخانه ها بوجود آمده و کتابخانه های علمی و فنی

به استفاده موثر از این نظام تشویق شوند . همچنین این

کتابخانه ها باید این مساله را بطور جدی مورد بررسی قرار

دهد که استفاده از این نظام تا چه حد می‌تواند مقدار نیاز آنها را به دریافت و نگهداری کند تقلیل دهد. موفقیت برنامه امانت بین کتابخانه‌ها به آمادگی کتابخانه‌ها که اساساً برای تامین نیازهای اطلاعاتی اختصاصی گروهی معین، یا نیازهای محلی بوجود آمده‌اند. این همکاری، تنها می‌تواند بتدریج و با در نظر گرفتن تمام جوانب امر بوجود آید. و بهتر است در این رهگذر، انجام آن نخست به کتابخانه‌های محدود شود که دارای مجموعه‌های بزرگ بوده و به همکاری بین کتابخانه‌ها نیز علاقه دارند. برخورداری از تسهیلات نسخه برداری فوری، از جمله تسهیلات رو برداری و بزرگ کردن میکروفیلم و میکروفیش، از ویژگیهای اساسی نظام امانت بین کتابخانه‌ها می‌باشد. در این رابطه یکی از سازمانهای ملی، که در اینگونه موارد اغلب کتابخانه ملی است، باید مسوولیت ایجاد هماهنگی و نیز بهبود دایمی نظام امانت بین کتابخانه‌ها را بعهده گیرد.

۱-۲-۴ همکاری با کشورهای همسایه: باید همکاریهای دوجانبه

و منطقه ای با کشورهای همسایه تشویق شود . این امر ،
در واقع به گسترش اصل امانت بین کتابخانه ها نیز کمک بسیار
می کند ؟ زیرا که فقط در معدودی از کشورها می توان تمامی
مدارك مورد نیاز در کارهای علمی و فنی ، بویژه مدارکی را
که کمتر مورد استفاده است ، از منابع داخلی کشور تامین
کرد . همچنین در بسیاری از ممالك کوچک بدشواری می توان
تمام مدارکی را که معمولاً مورد بهره دهی و نیاز بیشتر
می باشد ، از منابع داخلی تهیه کرد .

۱-۲-۵ ایجاد کتابخانه های مخصوص مدارتي که کمتر مورد استفاده

می باشد : باید استفاده از کتابخانه های بزرگی که ویژه
مدارکی هستند که آن مدارک کمتر مورد استفاده است مورد
حمایت قرارگیرد . انجام این امر در واقع ، به منزله گسترش
نهایی اصل امانت بین کتابخانه ها می باشد . این موضوع
بطور کلی مربوط به گروه کوچکی از کشورهای می شود که
از نظر علمی پیشرفته بوده و مایل هستند مجموعه نسبتاً
جامعی از موادی که کمتر مورد استفاده است در دسترس

داشته باشند . برخی از کشورها تاکنون به استفاده از اینگونه کتابخانه ها همت گماشته اند . و بدون تردید با گسترش خدمات این کتابخانه ها تعداد بیشتری از ممالک از این نوع کتابخانه ها استفاده خواهند کرد .

۱-۲-۶ مدیریت منابع کتابخانه : باید مدیریت کارای منابع کتابخانه های علمی تشویق شود . برای این کار نتایج تحقیقات و تجربیات در مورد مدیریت کتابخانه ها - چه در داخل و چه در خارج از کشور - باید بسرعت در اختیار کتابخانه ها قرار گرفته و کتابخانه ها به اینکه از این نتایج بهره گیرند تشویق شده و آن رهنمودها را در کتابخانه های خود بکار گیرند . و خود نیز سعی در بدست آوردن تجربیات بیشتری در آن زمینه ها بکنند . یکی از مواردی که بروشنی نیاز به مدیریت بهتر دارد ، تهیه مواد کتابخانه ای با توجه به نیازهای نظام ملی امانت بین کتابخانه ها است . زمینه دیگر ، طرح ، نگهداری و استفاده از انواع فهرستهای کتابخانه است . مورد سوم ، گردآوری مجموعه اطلاعاتی است

که ضمن عمل بدست می‌آید و کمک می‌کند که اشتباهات یکسای نقاط ضعف روشها بهتر شناخته شود و به این ترتیب پایه محکمی برای بهبود روشها فراهم آید .

روش است که استفاده از فنون ساده مطالعه روشهای کار می‌تواند سبب بهبود قابل ملاحظه روشها در کتابخانه‌های علمی بشود ؛ همانگونه که این موضوع در دیگر سازمانهای خدماتی موجب بهتر شدن وضع شده است . تحقیقات جاری بتدریج دامنه مشخصی برای فنون بهتر مطالعه روشها بوجود می‌آورد . گذشته از همه اینها ، می‌توان گفت که اکنون نقش مهم کامپیوتر در نگهداری انواع "پیشینه"ها و فهرستها در کتابخانه کاملاً شناخته شده است . البته باید توجه داشت که اگر استفاده از روشهای کامپیوتری فقط در یک کتابخانه صورت پذیرد ، در هزینه‌ها کمی از نظر صرفه جویی به کتابخانه نمی‌شود ؛ بلکه تنها از "پیشینه"ها و فهرستهای کتابخانه بدو بهتری می‌توان استفاده کرد . اما اگر کتابخانه‌ها بتوانند با همکاری یکدیگر از کامپیوتر

استفاده کنند - مثلاً اگر بتوان يك نظام فهرست نویسی مرکزی یا نگهداری مرکزی "پیشینه" ها برای گروهی از کتابخانه های علمی بکمک کامپیوتر بوجود آورد - آنگاه این کتابخانه ها می توانند در هزینه ها نیز صرفه جویی کرده و در نتیجه وقت کارمندان متخصص آنها برای خدمت بیشتر به مراجع - کنندگان آزاد می شود . همچنین کانون مرکزی ملی بطور فزاینده ای خود را با این وظیفه روبرو می بیند که اطلاعات تازه در باره هر سه زمینه مورد تحقیق در مدیریت کتابخانه ها را تهیه کرده و در اختیار انواع کتابخانه های علمی ، دانشگاهی ، عمومی و اختصاصی قرار دهد .

۱-۳ ترجمه ها

برای آنکه مشکل زبان در تبادل اطلاعات علمی از بین برود ، باید در سیاست ملی اطلاعات علمی به مسایلی نظیر: ایجاد امکانات دسترسی به ترجمه های مناسب ، فراهم آوردن ترجمه های تازه بر حسب نیاز، و تشویق استفاده کنندگان به ترجمه هرچه بیشتر برای خودشان ، توجه کافی بشود . در این زمینه لازم است به این نکات توجه داشت:

۱-۲-۱ اطلاعات در مورد ترجمه ها : باید اطلاعات در مورد همه

ترجمه هایی که در داخل کشور بعمل می آید - از جمله

ترجمه صفحه به صفحه مجلات علمی - تهیه و منتشر شده

و این ترجمه ها یا از طریق کتابخانه ملی یا از طریق مرکز

دیگری در دسترس علاقه مندان قرار گیرد .

۱-۲-۲ مبادله ترجمه ها : برخی مجله ها ، آگهی ترجمه های انجام

شده در کشورهای مختلف به زبانهای بیشتر شناخته شده را

منتشر می کنند . این مجله ها باید در دسترس کتابخانه ها

قرار گرفته و قرارداد های نیز با کشورهای مربوطه برای

فراهم کردن امکان دست یافتن سریع به این ترجمه ها در

صورت درخواست تنظیم گردد .

۱-۲-۳ فراهم آوردن مترجمان : نیروی متخصص موجود در داخل

کشور برای ترجمه سریع مطالب باید در تمام رشته های علمی

و برای همه زبانهایی که از نظر علمی اهمیت دارند شناخته

شود و نیز نشانی این مترجمان بلحوی گسترده در دسترس

موسسه های استفاده کنند . قرار گیرد .

۱-۲-۴ مرکز ملی ترجمه : باید در صورت لزوم يك مرکز ملی ترجمه
بوجود آید ، تا کار تهیه و اعلام ترجمه را در سطح ملی
بعهد گرفته و بعنوان يك مرکز اطلاعات در مورد ترجمه ها ،
با سازمانهای خارجی و بین المللی ترجمه - مانند " مرکز
اروپایی ترجمه ها " رابطه برقرار کند و برای درخواست -
کنندگان ، ترجمه های موجود به زبان مورد نظر آنها را فراهم
آورده یا ترجمه مورد نیاز را بكمك يك متخصص کارآمد تهیه
کند .

۱-۲-۵ دوره های زبان آموزی : باید ایجاد دوره های فشرده برای
مطالعه ادبیات علمی به زبانهای خارجی تشویق گردد و
گروه زیادی از دانشمندان و محققان و متخصصان علوم
اطلاعات نیز به استفاده از این دوره ها ترغیب شوند .

1- The European Translations Centre.

۲- نظامها و خدمات ثانویه

۱-۲ نشریات چکیده و نمایه

نشریات کتابشناسی که معمولاً دارای چکیده هم هستند، ظاهراً تا سالهای سال بعنوان ستون فقرات نظامهای نشر اطلاعات علمی باقی خواهند ماند. بنابراین، لازم است کانون ملی "یونیسیست" در هر کشور کوشش کند که این نشریات چه برای شناساندن انتشارات تازه علمی و چه برای جستجوهای کتابشناسی "گذشته نگر" مورد استفاده کامل قرار گیرند. این مسوولیت را می توان به وظایف زیر تقسیم کرد:

1- Retrospective.

۲-۱-۱ پوشش انتشارات در سطح ملی : باید کوشش کرد که

انتشارات علمی کشور، یا توسط یکی از نشریات مهم چکیده و نمایه در سطح بین المللی - بویژه نشریات بین المللی که در " هیات چکیده نویسی شورای بین المللی مجامع علمی " عضویت دارند - پوشانده شوند، یا در یک یا چند نشریه چکیده و نمایه در سطح ملی معرفی شده، و با اینکه توسط هر دو دسته نشریات بین المللی و ملی پوشانده گردند.

۲-۱-۲ دسترسی به نشریات ثانویه : باید تعدادی کافی از

کتابخانه های علمی تشویق شوند نشریات مهم چکیده و نمایه را دریافت داشته و دانشمندان و نیز متخصصان علوم اطلاعات را به استفاده موثر از این نشریات ترغیب کنند.

1- International Council of Scientific Unions/Abstracting Board (ICSU/AB).

۲-۱-۲ نشریات به زبان ملی : باید نیاز به تهیه نشریات چکیده

و نمایه به زبان ملی بررسی شود . چنین نشریاتی ممکن است در برخی از زمینه های علوم و تکنولوژی - که در اقتصاد ملی کشور از اهمیت خاصی برخوردار هستند - مورد لزوم باشند .
این نشریات ، همچنین ممکن است از نظر حصول اطمینان به اینکه بطور کلی ، دانشمندان با مهمترین انتشارات علمی در رشته تخصصی خود - بویژه مطالبی که در مجلات علمی " پایه " انتشار می یابد - آشنا می شوند مورد نیاز باشند .
مرگامه وجود چنین نیازی محرز شود ، کانون ملی برای برآوردن آن نیاز باید تدابیری ویژه اتخاذ نماید .

۲-۱-۳ تجربیات در مورد ایجاد بانکهای اطلاعاتی با استفاده از

کامپیوتر : شایسته است پیرامون استفاده از بانکهای اطلاعاتی که توسط سازمانهای بزرگ چکیده نویسی و نمایه سازی ایجاد شده است تجربیاتی بعمل آید . تعدادی از کشورها هم اکنون چنین تجربیاتی را برای استفاده در برنامه " فراهم آوردن اطلاعات بر حسب نیازمندیهای

انفرادی پژوهندگان^{۱)} و نیز استفاده در جستجوهای کتابشناسی " گذشته نگر" آغاز کرده اند . نتیجه بسیاری از این تجربیات مثبت و منتشر شده ، یا در صورت درخواست، می تواند در دسترس قرار گیرد . علاوه براین ، برنامه ها و نیروی متخصصی که برای استفاده از این بانکهای اطلاعاتی در کانادا بوجود آمده است، نیز می تواند در چهارچوب برنامه " یولی سیست" در دسترس کشورهای در حال رشد قرار گیرد . چنین تجربیاتی می تواند :

الف - موجب تربیت نیروی متخصص ملی برای اداره نظامهای کتابشناسی گردد .

ب - موجب آشنائی استفاده کنندگان با امتیازات این نظامها شده و نیز آنان را از مشکلات استفاده از اینگونه نظامها آگاه سازد . برای نیل به این منظور لازم است سازمانهایی که استفاده کنندگان ، عضو آنها می باشند بطور موثری در این تجربیات شرکت داده شوند .

1- Selective Dissemination of Information (SDI)

پ - معلوم بدارد کدام يك از این نظامها ، با در نظر گرفتن شرایط طسی مفیدتر بوده ، سطح درخواست و میزان استفاده از هر يك از آنها - با توجه به نرخی که برای استفاده از خدمات تعیین می شود - تاجه حد خواهد بود .

ت - این تجربیات می تواند به کتابخانه ها و مراکز اسناد و اطلاعات سعی امکان دهد تا دریابند که نظامهای " ماشینی شده " و غیر ماشینی " چگونه در آینده در کنار هم کار خواهند کرد ، و آنها در این رهگذر چه نقشی را بعنوان رابط بین نظامهای " ماشینی " و استفاده کنندگان می توانند ایفا کنند .

ث - اطلاعات مفیدی برای مسوولان این نظامها فراهم آورده به آنان کمک کند که هم نظامهای موجود را بهبود بخشند و هم در طرح نظامهای نوین حد اکثر کارایی را معمول دارند .

ج - این تجربیات می تواند به حل مسایل فنی باقی مانده در زمینه اداره بانکهای اطلاعاتی کامپیوتری کمک کند .

۲-۱-۵ مسوولیت نظامهای " ماشینی " : ملاحظات اولیه در مسوود ساخت مسوولیتها ، در نظامهای اطلاعاتی " ماشینی " ، باید

بعل آید • تاکنون، تنها در يك يا دو کشور این مسووليتها
آنهم فقط در يك يا دو سازمان، متمرکز گردیده است
و بقیه کشورها آگاهانه این مسووليتها را بین چند سازمان
تقسیم کرده اند • اینک، بتازگی امید می رود ضابطه های
انتخاب بین یکی از این دو راه مشخص شده و با بوجود
آمدن شبکه های کامپیوتری و ارتباطات راه دور، این
چگونگی روشنتر نیز بشود (به بند ۴-۱ رجوع کنید) •

۱-۱-۶ مدیریت نظامهای " ماشینی " : با بررسی منظم و پیوسته
استفاده از اطلاعاتی که از بررسیهای قبلی بدست آمده
است باید راههای موثری برای مقابله با مسایل مدیریت
در نظامهای اطلاعاتی " ماشینی " در نظر گرفته شود •

۱-۲-۲ تجزیه و تحلیل اطلاعات و گردآوری داده ها

بنظر می رسد که رشد سریع ادبیات علمی سبب افزایش تقاضای
استفاده از مراجعی خواهد شد که این اطلاعات (از جمله داده های عددی
را ارزشیابی، انتخاب و تجزیه و تحلیل می کنند : زیرا این اطلاعات برای
رشته هایی که اهمیت علمی یا فنی دارند دارای ارزش فوق العاده می باشد •

البته چنین تجزیه و تحلیلی بهتر از هرکس می تواند توسط دانشمندی که در رشته های مربوط کار می کند بعمل آید . و این مهم عملاً نیز تا حدود زیادی توسط همین دانشمندان انجام می شود : هرچند عده بسیار کمی از دانشمندان آمادگی آنرا دارند که مقدار زیادی از وقت خود را بدین کار اختصاص دهند . نتیجه اینکه این کار تا آنجا که ممکن است ، باید در جایی انجام شود که دانشمند یا گروهی از دانشمندان علاقه مند به تجزیه و تحلیل اطلاعات وجود دارند . در این مورد ، کانون ملی از راههای زیر می تواند کمک کننده باشد :

۱-۲-۲ شناخت نیازهای گروهی : باید برای شناسایی همه گروهها^۱

که به ایجاد مراکز تجزیه و تحلیل اطلاعات در جامعه علمی

آن کانون ، علاقه مند هستند کوشش بعمل آید : خواه همین

مراکز تنها وظیفه شان گردآوری داده باشد یا اینکه وظایف

مختلف و متنوع دیگری نیز برعهده داشته باشند .

۲-۲-۲ کنترل رشته های موضوعی : باید اهمیت رشته های مختلف

موضوعی از نظر علمی و فنی تعیین گردد . و نیز با استناد

از همکاری " کمیته داده آمایی شورای بین المللی مجامع

علمی^۱، جهت کسب اطلاع از اینکه گروههای علمی در کشورهای دیگر، تا چه حد به کارهای مشابه کارهای انجام شده در آن کشور می پردازند کوشش شود.

۲-۲-۳ راهنمایی و حمایت از نظر مالی و از نظر سمت گیری: باید

حمایت مالی برحسب لزوم برای هر طرح با ارزش و تأمین و ترتیب داده شود؟ خواه این طرح تماماً در سطح ملی انجام شود، خواه اینکه در نظر باشد طرح با همکاری کشورهای دیگر عملی گردد. در این رهگذر همچنین سمت گیری استوار علمی طرح نیز می باید مورد توجه باشد.

۲-۲-۴ دسترس در سطح بین المللی: باید ترتیبی داده شود که

"برون داد" یا ثمره و نتیجه کار هر مرکز ملی در سطح بین المللی، در دسترس قرار گرفته و نیز این مطلب مورد بررسی قرار گیرد که خدمات مختلف مانند کتابشناسیها، داده های گرد آمده، نوارهای کامپیوتری، بررسیها، پاسخ به سئوالها تا چه حد می توانند در

1- International Council of Scientific unions/Committee on Data Processing (ICSU/CODATA).

بازار جهانی خود کفا باشند • برای نهل بدین منظور ممکن

است لازم باشد يك کمیته مشورتی بین‌المللی ایجاد شود •

۵-۲-۲ ترغیب به استفاده • باید مراکز ملی تشویق شوند از خدمات

موجود در سطح ملی و بین‌المللی - از جمله نوارهای

کامپیوتری تهیه شده توسط مراکز تجزیه و تحلیل اطلاعات

در کشورهای دیگر - استفاده کنند •

۶-۲-۲ مدیریت: باید مطالعه مسایل مدیریت مراکز تجزیه و تحلیل

اطلاعات، بویژه آن مسایلی که به همکاری در سطح

بین‌المللی مربوط می‌شود، مورد تشویق قرار گرفته و بهبود

یافتن منظم روشهای کار در این مورد تامین گردد •

۷-۲-۲ مشاوره؛ کنترل کیفیت: باید ایجاد نظام یا سازمانی برای

مشاوره علمی در مورد بندهای بالا (۱-۲-۲ تا ۶-۲-۲)

و برای بحثهایی که بوسیله دانشمندان برای توسعه مفهوم

تجزیه و تحلیل اطلاعات و خاصه برای تعیین استاندارد

ویژگیهای کیفی کسانی که مشاوره علمی را بعهده می‌گیرند،

مورد تشویق قرار گیرد •

۲-۲ کانونهای تخصصی

در کشورهای کوچک ، ممکن است این موضوع که تمام مسوولیت‌های سیاست اطلاعات علمی و فنی بعهده یک سازمان گذاشته شود ، درست و علمی باشد ؟ اما بطور کلی ، بهتر است یک سازمان مرکزی مسوولیت وظایفی را که جنبه کلی دارد بپذیرد و سازمانهایی که در یک موضوع خاص تخصص دارند ، به اینکه مسوولیت اطلاعات در رشته خاص خود را بعهده گیرند تشویق شوند . کانون ملی باید کوشش کند وظایف بنحوی عادلانه ای بین این سازمانهای تخصصی تقسیم شده و بازده کار آنان بنحوی هم‌آهنگ گردد . این وظیفه را می‌توان به بخشهای زیر تقسیم نمود :

۲-۲-۱ درگیر کردن مجامع علمی : باید علایق مجامع علمی در برآوردن

نیازهای استفاده کنندگان ، در فهم بهتر روند ارتباط علمی و همچنین در اداره یا کمک به اداره مراکز بزرگ اطلاعاتی - خواه این مراکز در یک رشته و خواه در چند رشته کار کنند - که مراجعان اصلی آنها دانشمندان شاغل هستند ، مورد بررسی قرار گیرد . همچنین کوشش به عمل آید که این مجامع بر حسب مورد ، در امر توسعه و بهبود و نیز جلوگیری

فعالیت سازمانهای نوین خدمات اطلاعاتی درگیر شوند .

۲-۳-۲ زمینه های کاربرد : این مطلب باید معلوم شود که کدامیک

از رشته های مهم کاربرد اطلاعات - صنایع ، کشاورزی ،

معیط ، بهداشت ، بهزیستی و آموزش و پرورش - نیاز به

ایجاد کانون اطلاعاتی تخصصی دارد ؟ کانونی که یا کاملاً

دولتی باشد و یا ارتباط بسیار نزدیک با دولت داشته

باشد .

۳-۲-۲ کمک به سازمانهای دولتی : باید برحسب مورد و نیاز به

سازمانها و موسسات دولتی یاری داده شود تا این

سازمانها بتوانند خط مشی کانون تخصصی خود را معین

کرده و روشهایی مشخص برای کار خود اتخاذ کنند و در ضمن

تسهیلات و تخصصهای لازم را برای پیشبرد کار خود بوجود

آورند .

۴-۲-۲ هماهنگ کردن فعالیتها : برای هماهنگ کردن کار این

کانونهای تخصصی - خواه این کانونها وابسته به مجامع علمی

بوده و خواه جزئی از سازمانهای دولتی یا نیمه دولتی

باشند— باید ترتیب مناسب داده شود • در ضمن چنانچه
• کانون ملی ، هنوز بصورت يك کمیته هماهنگ کننده در نیامد
باشد ، این امر را می توان با ایجاد يك کمیته هماهنگی
بین کانونهای تخصصی تأمین کرد •

۲- نیازها و کمبودها در سازمانهای ملی اطلاعات علمی

۱-۲ نیازهای اطلاعاتی

آگاهی کافی از نیازهای اطلاعاتی برای اتخاذ تصمیمهای درست در مورد ایجاد یا بهبود وضع سازمانهای اطلاعات علمی، اهمیت اساسی دارد؛ خواه این سازمانها بعنوان راهنمای برای دستیابی به نوشته های علمی اولیه عمل کنند و خواه اینکه خود اطلاعات مفید را از این نوشته ها استخراج کرده و در دسترس قرار دهند. هدف سیاست اطلاعات علمی آن است که "نیازهای استفاده کنندگان از اطلاعات، یعنی دانشمندان، متخصصان فنی و مدیران را پیوسته مورد بررسی قرار داده، ترتیبی دهد که

منابع کافی برای مطالعه و برآورد عادت‌ها و نیازهای اطلاعاتی آنان در دسترس باشد و نیز نتیجه این بررسیها بنحویسیمی مورد استفاده قرارگیرد و بر اساس آنها اقدام شود" . در این مورد چهار فعالیت اصلی را می‌توان برشمرد :

۱-۱-۲ تشدید علاقه به بررسی نیازهای استفاده‌کنندگان :

فرهنگستانهای ملی علوم و فنون، انجمنهای حرفه‌ای علمی و فنی و نیز سازمانها و موسسات دولتی که کانونهای اختصاصی سیاست اطلاعات علمی دارند باید ترغیب شوند نیازهای استفاده‌کنندگان از اطلاعات را مورد مطالعه قرار دهند . مفهوم این امر آن است که تعیین کنندگان سیاستها و خط‌مشی‌ها در این سازمانها به انجام اقدامهای زیرقانع بشوند :

— که خود در این موضوع راساً به مطالعه پرداخته و یا با مطالعات انجام

شده در این موضوع ارتباط نزدیک برقرار کنند .

— که برای انجام چنین بررسیها و بکارگیری نتایج آنها، در میان

استفاده‌کنندگان حداکثر علاقه را بوجود آورند . البته این امر در آنجا

نه دانشندان به مسایل اطلاعاتی علاقه اندکی نشان بدهند یا
فرصتهای بسیار کمی برای تعریف نیازهای خود داشته باشند می تواند
مشکل باشد .

۲-۱-۲ منابع برای مطالعه : باید اطمینان حاصل شود که منابع

کافی برای مطالعات لازم در دسترس علاقه مندان قرار دارد .

۲-۱-۲ روش شناسی مطالعه استفاده کنندگان : برای حل مسایل

مربوط به روش شناسی باید کمتهای لازم فراهم آورده شود .

این امر وظیفه ای بسیار مهم است؛ زیرا این مسایل کاملاً

جدی بوده و مطالعات فراوانی که تاکنون انجام شده

نتوانسته است پاسخی برای آنها بیاورد . در اجرای این امر

کانون ملی ، باید این واقعیت را در نظر داشته باشد که

نیازهای اطلاعاتی برحسب موضوع ، کشور ، وظیفه

استفاده کنند و نیز میزان آگاهی استفاده کننده از منابع

و مسایل اطلاعاتی ، می تواند متغیر باشد . ضمناً از آنجا

که نیازها با گذشت زمان تغییر می کند ، بنابراین لازم است

که این نیازها بطور منظم مورد بررسی قرار گیرد . در مورد

روش‌شناسی باید دو مطلب اساسی دیگر را در نظر داشت:

۱-۳-۱-۳ خدمات تجریمی: ایجاد خدمات تجریمی جدید و آزمایش‌ن

عادات و نیازهای استفاده‌کنندگان با در نظر گرفتن اینکه

عکس‌العمل آنها نسبت به این خدمات جدید، دارای

اهمیت بسیار است.

۲-۳-۱-۳ ارتباط بین استفاده‌کنندگان و سازمانهای خدماتی: ارتباط^ط

شخص بین استفاده‌کنندگان و سازمانهای خدمات

اطلاعاتی، بعنوان وسیله‌ای جهت تمیز بین نیازهای

واقعی و غیرواقعی بسیار مهم است. در این رهگذر،

رهمودها و روشهای مختلفی را می‌توان بکاربرد تا این کار

بیشتر شریختر باشد.

۴-۱-۳ تعریف نیازها بطور کلی: باید اطمینان حاصل شود که

در تمام موارد، مطالعه نیازهای اطلاعاتی شامل نیازهای

اطلاعاتی، در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، عملیاتی

و همچنین اطلاعات علمی می‌شود.

۲-۲ کمبودها در سازمانهای خدمات اطلاعات علمی

هیچ کشوری شبکه خدمات اطلاعات علمی خود را بی عیب تلقی نمی‌کند. بدین ترتیب کانون ملی، در هر کشور وظیفه دارد حداقل، کمبودهای اساسی را شناخته، کوشش نماید این کمبودها با ایجاد سازمانهای جدید، یا گسترش و بهبود سازمانهای موجود، جبران شود. این وظیفه شامل موارد زیر است:

۲-۲-۱ پرکردن خلاءها از نظر موضوعی: باید امکانات مشاوره

علمی و فنی در مورد موضوعهایی که بنظر می‌رسد طی ۵ تا

۱۰ سال آینده اهمیت اساسی داشته باشند، از راههایی

که در بند ۲-۲-۷ گفته شد یا از طریق دیگر بسیج گردد.

همچنین لازم است این موضوع معلوم شود که سازمانهای

خدمات اطلاعات علمی موجود تا چه حد نیاز به گسترش

داشته و تا چه حد لازم است سازمانهای جدید تأسیس

شود تا پاسخگوی نیازهای اطلاعاتی آینده باشد. پس از

انجام این کارها باید کوشش به عمل آید تا این بهبودها

و گسترشها، مرحله اجرا درآید.

۲-۲-۲ پرکردن خلاء از نظر مقامات تصمیم گیرنده : همچنین باید

کوشش بعمل آید تا خلاء موجود از نظر مقامات تصمیم گیرنده

در سازمانهای خدمات اطلاعات علمی، در سطح سازمانهای

مرکزی و محلی دولتی و نیز در صنایع و دیگر سازمانها پرشود .

۲-۲-۳ پرکردن خلاءها در سازمانهای خدمات اطلاعات علمی بطور

کلی : کوشش لازم باید به عمل آید تا خلاءهای موجود در

سازمانهای خدمات اطلاعاتی که دارای طبیعت کلی تری

هستند، پرشود . این امر بویژه، در موارد زیر قابل اجرا

است :

۱-۲-۲-۳ ادبیات غیرقراردادی : گردآوری و اعلام آثار علمی که بصورت

معمول منتشر نشده اند (رجوع کنید به بند های ۱-۱-۸ تا

۱-۱-۱۰) .

۲-۲-۲-۳ مجموعه های موجود : گسترش استفاده از مجموعه های

موجود، از طریق امانت بین کتابخانه ها (رجوع کنید به

بند های ۱-۲-۲ تا ۱-۲-۵) .

۲-۲-۲-۳ ترجمه ها : فراهم آوردن خدمات ترجمه بطور کامل (رجوع

کنید به بند (۱-۳) .

۲-۲-۴ سیاهه طرحهای تحقیقاتی : نگهداری سیاهه جامع

از طرحهای تحقیقاتی جاری در زمینه علوم و فنون ؛ خواه

این طرحها در سازمانهای دولتی دانشگاهی و علمی اجرا

شود و خواه در دیگر موسسات . این سیاهه ترجیحاً باید

در کامپیوتر نگهداری شود . در ضمن این سیاهه می تواند

شامل اطلاعاتی در مورد صلاحیتهای کارکنان طرحها و نیز

تجهیزات و تسهیلات موجود باشد .

۲-۲-۵ خدمات ارجاعی : فراهم آوردن خدمات ارجاعی . این

فعالیت شامل گردآوری و نگهداری فهرست ملی منابع

اطلاعاتی بوده و بهتر است در کامپیوتر نگهداری شده و

برنامه آن با برنامه فهرستهای مهمی که در همین زمینه

از طرف سازمانهای مختلف بین الدول تهیه می شود

سازری پذیر باشد . این فهرستها همچنین باید شامل

اطلاعاتی در مورد نحوه ارجاع پرسشها از طرف سازمان

دریافت دارند. آن به سازمانی که امکان تهیه پاسخ

را دارد ، در داخل نظام ملی اطلاعاتی باشد .

۲-۲-۶ خدمات مشاوره ای حرفه ای : فراهم آوردن خدمات حرفه ای

برای متخصصان علوم اطلاعات ، برپایه از طریق تهیه نشریات

فنی ، برگزاری دوره های آموزشی ، سمینارها ، سخنرانیها ،

کنفرانسها و نیز انجام مشورتها . این خدمات معمولاً توسط

یک سازمان علمی یا حرفه ای یا بوسیله سازمانهایی که در

این زمینه خدمات خود را به موسسات مختلف ارائه می دهند

بہتر انجام می شود . ولی در برخی موارد بویژه در جایی

که مساله تجزیه و تحلیل اطلاعات در میان باشد بہتر

است این امر را بعنوان یک وظیفه اختصاصی به سازمانهایی

که تخصص موضوعی دارند واگذار نمود .

۴- ایجاد شبکه و تسهیلات فنی

۱-۴ شبکه های انتقال اطلاعات

در اینجا هدف این است که : " امکانات ایجاد و توسعه چنبره شبکه های در سطح ملی بوجود آید و این کار بعنوان سهمی در توسعه فعالیتهای " یونیسیست " در سطح منطقه ای و جهانی تلقی گردد " .

تا همین اواخر، تجربیاتی که برای استفاده از کامپیوتر در بازیابی اطلاعات بعمل می آمد بر اساس بازیابی به شیوه " ناپیوسته^۱ " بود . لیکن

1- Batch-processing

امروزه ، بازمایی بطور روزافزونی بسوی روش " پیوسته " ^۱ گرایش پیدا کرده است و با نتایجی که تاکنون بدست آمده ، می توان گفت که این روش برای جستجوهای " گذشته نگر " و برای تنظیم " مشخصات تخصص افراد " ^۲ و نیز برای " فراهم آوردن اطلاعات برحسب نیازهای انفرادی پژوهندگان " ^۳ مراتب سریعتر و ارزانتر است . روشهای جدید " استفاده مشترک در وقت " در ارتباطات راه دور ، این امکان را فراهم آورده است که برقراری نظام " پیوسته " برای راههای دور ، با بهای مناسب مورد مطالعه جدی قرار گیرد . چنین گسترشی ، انگیزه ای است برای اندیشه جدید راجع به مفهوم سنتی شبکه انتقال اطلاعات . این مفهوم مبتنی است بر مرور نشریات بوسیله انسان و ارجاع پرسشها - در صورت لزوم - از مرکزی به مرکز دیگر .
علیهذا ، این طرز تفکر نسبتاً تازه است و باید برای برخی از پرسشهای اساسی راجع به آن پاسخهای مناسب پیدا کرد . مثلاً چه نوع اطلاعات یا خدماتی را بهتر است برای استفاده در یک شبکه ارتباط راه دور در کامپیوتر

1- On-line.

2- Profile formulation.

3- Time-Sharing.

ذخیره کرد؟ یا فراهم آوردن خدمات اطلاعاتی تا چه حد باید متمرکز یا غیر متمرکز باشد؟ یا امتیازهای فنی، اقتصادی و عملیاتی شبکه های جهانی یا منطقه ای در مقایسه با شبکه های ملی و محلی کدام است؟ یا استفاده کنندگان چگونه می توانند بهترین نتیجه را از نظامهایی که بر پایه تاثیر متقابل انسان و ماشین قرار دارد بگیرند و تا چه حد می توانند چنین نظامهایی را بدون واسطه مورد استفاده قرار دهند؟ یا ارزش متخصصان علوم اطلاعات بعنوان واسطه های بین استفاده کننده و نظام اطلاعاتی تا چه اندازه است؟ یا چه نوع ارتباطهای رسمی، باید بین نظام اطلاعات علمی و دیگر نظامهای اطلاعاتی بهنگام برنامه ریزی شبکه های اطلاعات در نظر گرفته شود؟ برای پاسخ به بیشتر این سئوالها باید بطور تجربی تعدادی شبکه انتقال اطلاعات ایجاد کرد. چنانکه اکنون بتدریج در برخی از کشورها و مناطقی چنین شبکه هایی در حال بوجود آمدن می باشد. هر کشوری که بخواهد چنین شبکه های تجربی بوجود آورد باید به رهنمودهای زیر توجه کند:

۱-۱-۴ انتخاب بانک و نظام اطلاعاتی برای آزمایش: باید یا، یا

چند بانک اطلاعاتی و نظام بازیابی موجود ————— رزش

" پیوسته " برای آزمایش انتخاب شود .

۴-۱-۲ محل استفاده کنندگان اطلاعات و گرفتن " پسخور^۱ " از آنها :

باید محل کار استفاده کنندگان ، در حد لازم به

" پایانه^۲ " مجهز باشد و استفاده کنندگان و واسطه های

اطلاعاتی به تعداد کافی " پسخور^۱ " لازم را در مقابل

خدماتی که به رایگان دریافت می دارند فراهم کنند . این

خدمت در مرحله اول بصورت جستجوهای " گذشته نگر^۳ "

است و بعداً احتمالاً بصورت فراهم آوردن اطلاعات بر

حسب نیازمندیهای انفرادی پژوهندگان " درخواستی^۴ " در خواهد آمد .

۴-۱-۳ اطلاعات درباره هزینه ها : باید ترتیبی داده شود که

اطلاعات و داده ها در مورد هزینه راههای مختلف فراهم

آوردن دسترس " پیوسته " به بانکهای اطلاعاتی بطور

منظم مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد .

1- Feedback .

2- Terminal .

۴-۱-۴ فروش خدمات بصورت تجارتي : بايد براي اينكه اين خدمات بصورت تجارتي نيز بفروش برسانده شود ، اجازه لازم كسب گردد تا اينكه همراه با خدمات تجربي و كنترول شده ، امكانات طبيعي ايجاد چنين خدماتي نيز بوجود آيد .

۴-۱-۵ گسترش دامنه تجربيات : بايد ترتيب لازم براي انجام تجربيات زير داده شود : (الف) همكاري با كشورهاي همسايه . (ب) همكاري با سازمانهاي كه خدمات " پيوسته " در زمينه اطلاعات اقتصادي ، اجتماعي و علمي براي دانشمندان فراهم مي آورند .

۴-۱-۶ تجزيه و تحليل نتيجه تجربيات : نتيجه اين تجربيات بايد مورد تجزيه و تحليل قرار گيرد تا اطلاعات مفيد براي طرح ريزي نظامهاي " پيوسته " آينده و نيز شبكه هاي ملي يا چند مليتي آينده فراهم آيد . همچنين اين اطلاعات بايد براي اتخاذ تصميم در مورد نقش نسبي هريك از روشهاي سنتي " ناپيوسته " و " پيوسته " انتقال اطلاعات مسورد

بهره برداری قرار گیرد .

۷-۱-۴ انتشار نتیجه تجربیات: نتایج بدست آمده باید در

فاصله های منظم انتشار یافته و به اطلاع یونسکو نیـ

رسانده شود تا از این طریق ، دیگر کشورهای عضو و نیز

آنان که در کار ایجاد شبکه های منطقه ای هستند از این

نتایج آگاهی یابند .

۸-۱-۴ ایجاد و توسعه شبکه های رسمی: ایجاد و توسعه

شبکه های سازمان یافته و رسمی ، در رشته های معین

و مورد لزوم ، در پرتو نتایج تجربیاتی که انجام شده و نیز

بخاطر افزایش فعالیت های " یونسسیست" ، باید مورد

تشویق قرار گیرد .

۹-۱-۴ تقسیم مسوولیتها بطور روشن و مشخص: بهنگام ایجاد و

توسعه شبکه ها ، باید از این موضوع اطمینان حاصل شود

که در زمینه فراهم آوردن امکانات دسترسی به بانک

اطلاعاتی ، مسوولیتها بگونه ای مشخص و روشن بعهد . یک

یک موسسات گذاشته شده است تا به این ترتیب از

دوباره کاری و اتلاف پول و نیرو اجتناب گردد .

۴-۱-۱۰ ارتباطات راه دور: ایجاد و توسعه بموقع ارتباطات راه

دور در سطح ملی و منطقه ای ، بطوری که بتواند

پاسخگوی افزایش روزافزون ارتباط در داخل شبکه های

انتقال اطلاعات باشد ، باید مورد تشویق قرار گیرد .

۴-۱-۱۱ مشاوره درباره استفاده از شبکه اطلاعات علمی : باید

یک مرکز مشخص برای مشاوره با دانشمندان و متخصصان

علوم اطلاعات ، پیرامون روشهای بهتر استفاده از شبکه

اطلاعات علمی بوجود آید .

برای کشورهایی که قبلاً تجربیاتی در زمینه بازیابی اطلاعات به شیوه

" ناپهوسته " کسب کرده اند ، این فعالیتهای جدید ، تنها یک مرحله تازه

بشمار میرود ؛ یعنی تخییر تاکید در بکار بردن تسهیلات و تخصصها . دیگر

کشورها که در زمینه استفاده از نظامهای " ماشینی " گامهای اولیه را

برمی دارند ممکن است بخواهند حدود تجربه با شیوه " ناپهوسته " و نیز

حدود اتکا بر منابع خارج از کشور بر پایه تجربیات " پهوسته " را مشخص

کنند .

۴-۲-۱ مراقبت و پیگیری پیشرفتهای فنی : نخستین کار در این زمینه این است که يك سازمان، یا گروهی از اشخاص باید مسوولیت مراقبت منظم جهت آگاهی از پیشرفتهای فنی را بعهده گرفته و احتمال کاربرد این پیشرفتها را در نظامها و شبکه های اطلاعات علمی مورد مطالعه قرار دهند و نتیجه مطالعات خود را به آگاهی تمام کسانی که می توانند از آن نتایج بهره مفید گیرند برسانند . در حال حاضر ، فنون و روشهای مهم در زمینه علوم اطلاعات عبارتند از: کامپیوتر، روبرداری و چاپ ، و ارتباط از راه دور . اما دیگر فناها و روشها بویژه ، " انتقال تصاویر از راه دور" به احتمال زیاد ، در دهه یا بیست سال دیگر تکوین یافته و بسرعت پیشرفت خواهد کرد . مراقبت در هر کشور الزاماً و همیشه به معنای دوباره کاری نیست؟

زیرا کشورهای کوچکتر، می‌توانند در صورت تمایل، برنامه "مراقبت" خود را به کسب اطلاعات دست دوم از کشورهای دیگر، و همین‌طور به شرکت در کنفرانسها و سیمینارهای بین‌المللی جهت کسب اطلاع محدود کنند. لیکن در ضمن، در برخی موارد دوباره کاری مطلوب است؛ زیرا هم‌سازمان یا گروه متخصصی نیز ممکن است برخی نکات مهم را مورد توجه قرار نداده یا آنها را درست تعبیر نکند.

۴-۲-۴ پیش‌بینی پیشرفته‌های فنی: کار دوم که در واقع وابسته به کار اول است، پیش‌بینی پیشرفته‌های فنی است. البته این امر، مانند دیگر شکل‌های پیش‌بینی، یک مطالعه غیردقیق بوده و در بهترین حالت، به اشخاص یا گروه‌هایی از متخصصان برجسته، یا به گردآوری نظریات متخصصان محدود می‌شود. علی‌هذا همه کشورها یا نخواهند خواست، یا نخواهند توانست و یا اینکه اصولاً لزومی احساس نخواهند کرد که چنین مطالعه‌ای را انجام دهند؛ بویژه اینکه هم‌اکنون در برخی از کشورهای

پیشرفته تر، در این زمینه مطالعاتی انجام می‌گیرد .

۴-۲-۳ فراهم آوردن تسهیلات فنی : آخرین و مهمترین کار این

است که ترتیب مطمئنی داده شود تا تسهیلات فنی

جدید ، همراه با کاردانی لازم ، برای استفاده از آنها

بسرعت برای کارهای تجربی یا حتی عملیاتی ، در اختیار

علاقه مندان قرار گیرد . محل استقرار این تسهیلات بستگی

به مقتضیات ملی (یا منطقه ای) خواهد داشت . البته

گاهی بهتر است این تسهیلات به طرحهای تحقیقاتی یا

عمرانی وابسته باشند و در بسیاری موارد وابستگی آنها

به یک برنامه عملیاتی نیز پسندیده است . گاهی هم ممکن

است لازم باشد یک مرکز ملی یا منطقه ای بوجود آید که

تسهیلات فنی موجود را تهیه نموده ، نگهداری کند و

توسعه دهد . چنین مرکزی می‌تواند هم به پشتیبانی از

تسهیلات موجود خارجی اقدام کند و هم راساً بعنوان

کارگزار ، خدمات لازم را فراهم آورد .

۴-۲-۴ واگذاری مسوولیتها : مسوولیت اصلی سه وظیفه بالا

بعهد کانون مرکزی ملی است؛ ولی کانون می تواند تمام یا قسمتی از این وظایف را به سازمان دیگری واگذار کند .
مثلاً اگر یک مرکز ملی بوجود آید ، این مرکز می تواند مسوولیت "مراقبت" و پیش بینی را نیز بعهد گیرد . البته در شرایطی دیگر ، می توان وظیفه "مراقبت" را به سازمانی که مسوولیت تحقیق و توسعه در اطلاعات علمی و فنی را بعهد دارد واگذار کرد ، مشروط بر آنکه کارمندان آن سازمان ، در این امر مهارت و تجربه لازم را دارا باشند . گاه نیز می توان این وظیفه را براساس یک قرارداد بعهد یک یا چند موسسه تحقیقاتی یا دانشگاهی که با این تسهیلات آشنایی و سابقه دارند گذاشت . همچنین امر "مراقبت" را می توان به یک سازمان ملی که مسوولیت تمام نظامهای بازایی اطلاعات را پذیرفته است وا گذاشت . مثلاً یک سازمان دولتی که وظیفه هماهنگ کردن تمام این نظامها را بمنظور استفاده

سازمانهای دولتی قبول کرده است می تواند این مسوولیت

را هم بپذیرد .

تاکنون بعنوان اجرای قسمتی از برنامه " یونی سہست " , جهت ایجاد
یک مرکز بین الطلی برای اطلاع و مشاوره درباره استفاده از پیشرفتهای
صنعت چاپ و ریزداری گامهایی برداشته شده است . * احتمال دارد که
منابع اطلاعات تخصصی دیگری در زمینه تسهیلات فنی با گذشت زمان
بوجود آید و هرکانون مرکزی ملی باید از این منابع استفاده مناسب و بجا ,
بعمل بیاورد .

---

* این مرکز، که بهنگام انتشار این نشریه (۱۹۷۴) در حال تاسیس بود ،
هم اکنون در دانشگاه شهر زاگرب در یوگسلاوی تاسیس شده و بکار
مشغول است - مترجم .

۵- فعالیت‌های پشتیبانی

۵-۱ استاندارد ها

کانون مرکزی ملی وظیفه مهمی در کمک به تهیه و همچنین پذیرش و رعایت استاندارد های بین المللی دارد . پیش از هرچیز ، لازم است اطمینان حاصل شود که موسسه ملی استاندارد در هر کشور اعتبار کافی برای تهیه استاندارد های که بکار اطلاعات علمی و فنی مربوط می شود تخصیص می دهد . در چنین حالتی ، این سازمان می تواند در تهیه استاندارد های بین المللی توسط سازمان بین المللی استاندارد ، سهم موثری داشته باشد . پژوهندگان ، متخصصان و طراحان نظام های اطلاعاتی و دیگر اشخاص که می توانند در پیشرفتهای فکری در زمینه استاندارد ها سهمی داشته باشند باید تشویق شوند به اینکه با موسسه

ملی استاندارد یا با فعالیتهای " یونیسیست " که با همکاری نزدیک سازمان بین المللی استاندارد انجام می شود همکاری کنند . این امر بویژه امروزه بسیار مهم است ؛ چه در دورانی که ابزارهایی برای ارتباط نظامهای ملی و بین المللی بوجود می آید ، کوششهای محلی باید در چهارچوب یک نوع هماهنگی بین المللی انجام گیرد تا دوباره کاری حداقل رسانده شود و رقابت بین استانداردها - مثلاً بین استانداردهایی که برای کتابخانه ها بوجود می آید و استاندارد هایی که برای مراکز اطلاعات تهیه می شود - بکلی از بین برود .

کانون مرکزی ملی همچنین مسوولیت دارد بکارگیری استانداردهای بین المللی را ترغیب کند . و این مسوولیت را بصورت های زیر می تواند به انجام رساند :

0-1-1 عمل سازمانهای دولتی بعنوان نمونه : سازمانهای دولتی

باید تشویق شوند به اینکه در بکارگرفتن نظامهای

اطلاعاتی و حمایت از آنها ، بویژه بهنگام طرح یک نظام

جدید یا تجدید سازمان یک نظام قدیمی ، بعنوان یک

سازمان نمونه عمل کنند .

۰-۱-۲ بحث در مورد روشها : باید بحث در مورد استاندارد کرد

روشها، در بین مسوولان امر در نظامهای دولتی و غیر

دولتی مورد ترغیب قرار گیرد .

۰-۱-۳ تجربه در مورد ارتباط بین نظامها : باید انجام تجربیاتی

که بتواند امتیازهای ارتباط آزاد بین نظامها و همچنین

استانداردهای مورد لزوم برای این ارتباط را نشان دهد

مورد تشویق کانون مرکزی ملی قرار گیرد .

۰-۱-۴ تهیه " پسخور " برای برنامه " یونیسیست " : باید افکار

و عقاید مفید مبنی بر نحوه شناساندن و پذیراندن

استانداردهای بین المللی به اطلاع برنامه " یونیسیست "

رسانده شود تا به این ترتیب تجربه این برنامه غنی تر

گردد و " یونیسیست " بتواند این تجربیات را به اطلاع

کشورهای دیگر هم برساند .

بالاخره کانون ملی باید بطور منظم امکان کمک به برنامه " یونیسیست "

را از راه ایجاد یک مرکز برای نگهداری دایمی و فراهم آوردن اطلاعات

در زمینه استانداردهایی که با کمک برنامه " یونیسیست " تهیه شده است

مورد توجه قرار دهد • تاکنون کشور فرانسه در این زمینه مسوولیتی بعهده گرفته و یک " مرکز بین‌المللی برای اطلاعات در مورد نشریات ادواری " ایجاد کرده است • و انگلستان در همین زمینه " مرکز بین‌المللی اطلاعات در مورد توصیف کتابشناسی " را بوجود آورده است • با گذشت زمان فرصتهای دیگری از این قبیل بوجود خواهد آمد و ابتکار کشورها در زمینه ایجاد مراکز مشابه بسیار ارزشمند خواهد بود •

۵-۲ آموزش و کارآموزی

این موضوع یکی از زمینه‌های بسیار مهم فعالیت است؛ زیرا کارآیی هر مرکز اطلاعات در نهایت بستگی به این دارد که طرح ریزی و نحوه عمل و نیز استفاده از آن تا چه حد ماهرانه انجام شود • آموزش ماهیتاً شامل دو بخش است: آموزش متخصصان علوم اطلاعات و آموزش گروههای مختلف استفاده‌کنندگان •

-
- 1- International Serials Data System/International Centre •
  - 2- International Information Centre on Bibliographic Description.

۱-۲-۵ متخصصان علوم اطلاعات: در این مورد به دو نیاز پایه ای

باید توجه کرد: (الف) به دانشمندان و متخصصان
امکان داد که مهارتها و صلاحیتهای اولیه مورد لزوم
را بدست آورند. و (ب) امکاناتی برای تازه کردن، روزآمد
کردن و بسط دانش در این رشته فراهم آورد. مهمترین
فعالیهایی که يك کانون مرکزی ملی در این زمینه باید
داشته باشد بشرح زیر است:

۱-۱-۲-۵ پیش بینی نیازها: کانون مرکزی ملی باید بکوشد در حد

امکان با دقت بسیار و بطور منظم تعداد و نوع متخصصان
علوم اطلاعات را که در سالهای بعد مورد لزوم خواهد بود
پیش بینی کند. پیش بینی صد درصد دقیق عملاً غیر ممکن
است؛ اما با استفاده از روشهای پذیرفته شده پیش بینی
نیروی انسانی لازم، بررسی آگهی های استخدام متخصصان
علوم اطلاعات، رشد منظم امکانات شعبی برای
فارغ التحصیلان این رشته و همچنین تاثیر احتمالی تحولات
فنی و اقتصادی، می توان به آن حد از دقت در پیش بینی

استفاده کنندگان و همچنین تکنولوژی در حال تغییر است
اطلاعات به آسانی تطبیق دهند . کشورهای بسیار کوچک
یا کشورهایی که بهر دلیل دیگر، نمی توانند چنین دوره های
را در کشور خود ایجاد کنند باید با سازماندهندگان
چنین دوره های در کشورهای دیگر، ترتیب لازم را بدهند
و تعداد کافی محل برای داوطلبان کشور خود ذخیره
نمایند .

۵-۲-۱-۲ بورسها و وامهای مطالعاتی : همچنین این موضوع مهم

است که با دادن بورس و وام ، برای شرکت در این نوع
دوره های آموزش تسهیلاتی بوجود آید . و گام
مرکزی ملی باید برای فراهم آوردن چنین تسهیلاتی کوشش
کند . در مورد کشورهای در حال رشد ، ساله بطور
عده جارت از آن است که ، از محل برنامه هرانی طبل
متحد یا از دیگر منابع ، کمکهای کافی برای شرکت کنندگان
در این دوره ها تامین شود .

۵-۲-۱؛ آموزش علمی : تمام دوره های آموزش در علوم اطلاعات ،

بجز آنها که اختصاصاً هدف تحقیقاتی دارد ، باید حتماً

شامل مقدار مناسب کار علمی پیش از شروع دوره آموزش یا

همزمان با آن باشد، بطوریکه برخورد دانشجویان با

مسائل اطلاعات علمی بهتر از حد جنبه نظری پیدا نکند .

۵-۲-۵ اعطاف پذیری برنامه ها : مسوولان ایجاد این

دوره های پایه باید بطور منظم تشویق شوند به اینکه نیاز

و تغییرات آنرا مطالعه کنند و برنامه های خود را با این

تغییرات تطبیق دهند . کانون مرکزی ملی موقعیست

مناسبی برای کمک به این امر دارد و می تواند با تشکیل

سمینارها و همچنین ترتیب طرحهای مطالعاتی سه

جدی در این مورد بعهده بگیرد . کانون ملی بویژه ،

باید مطالعاتی بعمل آورد تا معلوم شود برای یک متخصص

علوم اطلاعات در دوره آموزش اولیه ، تا چه حد

آشنایی با علوم و فنون کامپیوتری لازم است . همچنین

باید معلوم شود در دروس بازمایی اطلاعات برای متخصصان

کامپوتر ، تا چه حد لازم است به موضوع رفتارها و نیازهای

استفاده کنندگان توجه شود .

۵-۲-۱-۶ دوره های بازآموزی : ایجاد دوره های بازآموزی و نیز

دوره های برای کسب اطلاعات تازه و فراهم آوردن

تسهیلات برای شرکت در این دوره ها باید مورد توجه

دایمی باشد . برای نیل به این منظور بهتر است

کمیته ای ملی یا منطقه ای تحت نظارت کانون مرکزی ملی

و با شرکت نمایندگان سازمانهایی نه این دوره ها را

تشکیل می دهند و همچنین نمایندگان سازمانهایی که

مسئولیت گزینش شرکت کنندگان را به عهده دارند تشکیل

شود .

۵-۲-۱-۷ همکاری بین المللی : هر دولت عضو یونسکو باید امتیازهای

همکاری در سطح بین المللی جهت تشکیل دوره های

رسمی - که باخذ درجه منتهی می شود - و همچنین

دوره های کوتاه مدت را بدقت مورد بررسی قرار دهد .

حداقل کاری که هر دولت در این زمینه می تواند بکند

این است که دانشجویان خارجی - بویژه دانشجویان کشورهای در حال رشد - را در دوره های آموزشی رسمی و همچنین در برنامه های کارآموزی خود بپذیرد . و نیز از نظر مالی امکاناتی بوجود آورد که دانشجویان خودی تشویق شوند در دوره های مناسب در کشورهای خارجی شرکت کنند . لیکن علاوه بر اینها ، کانون مرکزی ملی ، باید برای تشکیل دوره های کاملاً اختصاصی ، که برای آنها احتمالاً مدرس و دانشجوی کافی در سطح ملی وجود ندارد ، یا برای تشکیل دوره های آموزش عالی در استفاده از نظامهای اطلاعاتی بزرگ کامپیوتری ، در صد د جلب همکاری بین المللی برآید . یکی از شکلهای بویژه ارزشمند همکاری بین المللی ، برگزاری دوره های مخصوص متخصصان علوم اطلاعات یا معلمان این رشته در کشورهای در حال رشد است . ابتکاراتی از این نوع ، هم اکنون در چهارچوب " یونی سیست " مورد مطالعه قرار گرفته است ، و هر یک از آنها به مقدار زیادی تفکر

و کوشش از طرف کشور میزبان نیاز دارد .

۸-۱-۲-۵ موقعیت شغلی متخصصان علوم اطلاعات : تمام امکانات

و تسهیلاتی که برای آموزش بوجود می آید ، باید با

تصمیمات مناسبی جهت بالا بردن موقعیت اقتصادی و اداری

متخصصان علوم اطلاعات تکمیل شود . در بیشتر کشورها

متخصصان علوم اطلاعات ، حقوق بسیار کمتری از متخصصان

مشابه در کارهای تحقیقاتی ، عمرانی و اداری دریافت

می دارند و کانون مرکزی ملی باید پیوسته در جهت

تامین برابری حقوق کوشش کند . همچنین امر اطلاعات

علمی ، غالباً جای بسیار پایین و گاه دورافتاده ای در

سلسله مراتب اداری دارد و در کشورهای در حال رشد

که با کمبود بودجه مواجه هستند ، گاه اصلاً بودجه ای برای

اطلاعات علمی پیش بینی نمی شود . در این رابطه بجا

و لازم است که کانون مرکزی ملی این مسایل را در پرتو

بحثهای روشنگرانه مورد بررسی و توجه قرار دهد .

۵-۲-۱ راهنمایی شغلی : بالاخره لازم است همراه با هزینه های

نهادی که برای آموزش متخصصان علوم اطلاعات صرف

می شود توجه لازم به رشد مهارت های شغلی آنان بعمل

آید ؟ بویژه ترتیبی فراهم آید که آنان مهارت و تجربه

لازم را در زمینه مدیریت بدست آورند و نیز با پیشرفتهای

جدید فنی آشنا شده قدرت بکارگیری این پیشرفتهای را

کسب کنند . ضمناً مفهوم این امر آن است که به انجام

بهتر کارهای روزمره توسط کسانی که پایه ای در کارهای

فنی و امر مدیریت ندارند توجه شود . کانون مرکزی ملی

می تواند با تشویق به مطالعه و ایجاد بحث و همچنین

ترغیب تبادل تجربیات با کشورهای دیگر به پیشرفت این

امر کمک بسیار کند .

۵-۲-۲ استفاده کنندگان از اطلاعات : در این موضوع اساسی ،

سه وظیفه مهم بعهدہ کانون مرکزی ملی است :

۵-۲-۲-۱ آموزش پایه : آموزش پایه در مورد استفاده از منابع

اطلاعاتی موجود باید مورد تشویق قرار گیرد . این کار در

دانشگاه به بهترین وجه انجام پذیر است و می‌تواند
درست پیش از پایان دوره لیسانس یا در آغاز دوره فوق-
لیسانس انجام شود. لیکن در هر حال معمولاً لازم است
از پیش دانشگاهها را به لزوم این آموزش باورمند و قانع
کرد تا تسهیلات لازم را برای این آموزش فراهم کند.
و این امر ارزش آنرا دارد که فقط چند روزی از وقت با-
ارزش دانشجویان در راه آن صرف شود. برای این-
منظور برگزاری يك یا چند جلسه سخنرانی همراه با
نمایش فیلم و اسلاید و مانند آنها مفید است؛ بویژه
اگر این جلسات در محلی برگزار شود که منابع اطلاعاتی
و راهنماهای دستیابی به اطلاعات در آنجا موجود است.
مثلاً در کتابخانه ملی یا در مرکز مدارك و اطلاعات علمی.
پس از آنکه نتیجه مفید از این نوع آموزش بدست آمد
کانون مرکزی ملی باید با همکاری دانشگاهها در مورد
ایجاد دوره های دایمی برای آموزش استفاده کنندگان
و حصول اطمینان از اینکه چنین دوره هایی بسطی

دانشجویان مفید خواهد بود بررسیهای دقیق تـسـری

بعمل آورد .

۲-۲-۲-۵ بحث در مورد بررسی نیازهای استفاده کنندگان : پس از

آنکه مطالعات در مورد نیازهای استفاده کنندگان به

انجام رسید (رجوع کنید به بند ۳-۱-۱) لازم است

ترتیبی داده شود که نتایج این مطالعات با گروههای

استفاده کننده به بحث گذارده شود و از کمک احتمالی

برخی از آنان در راه بهبود و گسترش خدمات اطلاعات

علمی موجود و طرح ریزی خدمات جدید استفاده شود .

۲-۲-۲-۵ شرکت دادن استفاده کنندگان در خدمات تجریبی : باید

تا حد ممکن گروههای وسیعی از استفاده کنندگان ،

در کار خدمات تجریبی شرکت داده شوند . این امر هم

برای استفاده کنندگان جنبه آموزش دارد و هم می تواند

بمعنوان " پسخور " ارزش این خدمات تلقی شود . این امر

تا حد امکان باید با همکاری انجمنهای دانشمندان

انجام شود تا این انجمنها بتوانند بهنگام اتخاذ تصمیم

در مورد تبدیل خدمات تجربی به خدمات دایمی کانسون

مرکزی طی رایاری دهند .

هدف کلی آموزش استفاده کنندگان باید رسیدن به وضعی باشد که در هر مرحله از پیشرفت دانش و توسعه تکنولوژی اطلاعاتی ، بیشتر دانشمندان - و اگر نه همه آنان - بتوانند نیازهای اطلاعاتی خود را بروشنی تشخیص دهند و قدرت و ضعف خدمات موجود و تجربی را برآورد کنند .

۵-۲ انجام طرحهای تحقیق و توسعه در زمینه علوم اطلاعات

در این مورد هدف این است که پشتیبانی از دیگر فعالیتهای اطلاعات علمی تامین گردد . برای این منظور باید " یک برنامه تحقیقاتی در علوم اطلاعات طرح ریزی شود که هدف آن حل مسایلی باشد که برای کشورهای عضو یونسکو اهمیت ویژه دارد و همچنین به تفکر " یونی سیست " در مورد تحقیقات و هماهنگ کردن آن کمک کند . . . . چنین تحقیقاتی می تواند شامل مطالعه نیازهای استفاده کنندگان (بند ۱-۲ - بالا) ، مطالعات اقتصادی (بند های ۱-۶ و ۲-۶ زیر) ، مطالعات حقوقی و اداری (بند ۳-۶ زیر) ، همچنین شامل توسعه و ارزشهای نظامها و سازمانهای

خدمات اطلاعات علمی، و نیز مطالعات پایه در مورد ارتباطات، ذخیره و بازیابی اطلاعات باشد."

بدیهی است این مساله که يك دولت عضو تا چه حد می تواند عهده دار توسعه و تحقیق شود بستگی کامل به وسعت و نیز منابع اقتصادی آن دارد. لیکن بهر حال، تنها بخاطر مدیریت خوب هم که باشد، توسعه و تحقیق تا حدودی در هر کشور لازم است. مثلاً انجام مطالعاتی در مورد استفاده کنندگان لزوم حتمی دارد. چون نیازها و رفتارهای استفاده کنندگان از اطلاعات علمی در کشورهای مختلف متفاوت است؟ یا اینکه نظامهای "ماشینی" کتابخانه ای در هر کشور غالباً نیاز به تغییراتی دارد تا با مقتضیات محلی مطبق شود؟ یا اینکه مدیریت هر يك از نظامهای اطلاعات علمی با مسایل متعدد و در عین حال یگانه ای روبرو است و تعدد این مسایل به همان اندازه تعدد نظامها است. یکی از وظایف اساسی كانون مرکزی ملی این است که انجام مطالعات منظم در موارد بالا را تامین کند و بخاطر حفظ منابع و صرفه جویی در آنها، از کارهایی که در کشورهای دیگر شده است حداکثر بهره برداری را بنماید. تحقیق و توسعه بطور طبیعی تا حدودی ناشی از نیازهای علمی است؛ لیکن

در برخی موارد کانون مرکزی ممکن است ناچار شود این امر را ترویج کرده و حتی بخاطر منافع ملی، گروهی را مامور نماید به امر تحقیق و توسعه —
بپردازد .

تنها کشورهای پیشرفته و بزرگ توانایی آنها دارند که از برنامه ای گسترده برای تحقیقات پایه در علوم اطلاعات حمایت کنند . تازه در آن کشورها هم میزان این حمایت ناگزیر در سطح پایین باقی خواهد بود . علت این امر هم کمبود ایده های تازه است که باید از طرف متخصصان علوم اطلاعات یا متخصصان رشته های نظیر روانشناسی و جامعه شناسی — که می توانند سهم مهمی در پیشرفت علوم اطلاعات داشته باشند — ارائه شود . نتیجه اینکه بهترین امکانات برای حمایت از انجام تحقیقات پایه ، در کشورهای وجود دارد که در آنجا اجرای طرحهای خوب امکان پذیر باشد . و هرکانون مرکزی ملی باید کوشش کند که یا در سطح ملی پشتیبانی و تسهیلات کافی برای انجام چنین طرحهایی فراهم آورد ، یا اینکه در موسسات علمی کشورهای دیگر، امکاناتی برای این طرحها فراهم آید . امکان تمرکز منابع ملی در یک یا دو مرکز که از نظر توان فکری و علمی در سطح بالایی باشند نیز مطلبی شایان توجه است . هرچا یک گروه

تحقیقاتی بوجود می‌آید ، این گروه باید مورد تشویق قرار گیرد .

۱-۲-۵ تسهیلات تحقیق برای پژوهندگان مهمان : باید

تسهیلات تحقیق ، از جمله کارآموزی در روشهای تحقیق

در صورت لزوم ، برای پژوهندگان دیگر کشورها بوجود آید .

۲-۳-۵ اعطای بورس برای بازدیدهای علمی : جهت بازدید از

موسسات تحقیقاتی کشورهای دیگر ، باید بورسهای

پژوهندگان ارشد و شناخته شده و علاقه مند اعطا شود .

و بدین ترتیب موجبات تبادل افکار و تجربیات بنحوی

موثری فراهم آید .

۲-۲-۵ مبادله کارمند : باید امکانات مبادله کارمند ، برای

مدتی محدود و معین ، با گروههای تحقیقاتی دیگر

کشورها فراهم شود .

۶- مسایل اقتصادی ، مالی و قانونی

۱-۶ سیاست قیمت گذاری

این مساله هنوز در دست مطالعه بوده و تاکنون به مرحله عمل نرسیده است و بنابراین مشکل بتوان رهنمود دقیق در مورد آن ارائه داد . مطالعات ملی و منطقه ای هم اکنون عواملی را که لازم است در برآورد درست هزینه های يك مركز اطلاعات در نظرگرفت مشخص کرده و در این مورد مقایسه هایی هم از نظر هزینه ها انجام داده است . این مطالعات همچنین مسایل اساسی و اصلی را که باید در سیاست قیمت گذاری در نظرگرفت مشخص کرده است . مثلاً اینکه چه قسمتهایی از هزینه باید در این سیاست گنجانده شود و یا اینکه اگر قرار باشد جهت فراهم آوردن اطلاعات علمی ، دولت کمک مالی بدهد ، این کمک باید

به مراکز اطلاعات باشد یا به استفاده کنندگان؟ یا اینکه آیا لازم است برای گروه‌های مختلف استفاده کننده، نرخ‌های مختلف در نظر گرفت؟ یا اینکه ساخت تعرفه‌های خدمات اطلاعاتی تا چه حد لازم است ساده یا پیچیده باشد؟ این مطالعات همچنین راه‌هایی را بعنوان پایه بحث در مورد سیاست قیمت‌گذاری پیشنهاد کرده است.

کوشش اصلی يك کانون مرکزی ملی باید این باشد که مسایل مربوط به سیاست قیمت‌گذاری را پیوسته در مد نظر داشته آنها را مورد مطالعه و در صورت لزوم تجدید نظر قرار دهد. همچنین باید از تجربیات "یونیسیست" و دیگر برنامه‌های همکاری در زمینه اطلاعات بهره گرفته و اتخاذ يك روش هماهنگ و انعطاف‌پذیر و منصفانه را نسبت به مساله قیمت‌گذاری تشویق کند. در حال حاضر مطالعات ملی را می‌توان بر روی مسایل زیر متمرکز کرد:

۱-۱-۱ فقدان یکدستی در سیاست‌های قیمت‌گذاری: منظور

یکدست نبودن سیاست ملی قیمت‌گذاری در زمینه خدمات

اطلاعاتی است. مثلاً خدمات کتابخانه ای عموماً

مجانی است در حالیکه برای استفاده از بیشتر مراکز

اطلاعات پرداخت نوعی هزینه لازم است. با اینکه برخی

دولتها و سازمانهای دولتی تمایل دارند که برای

خدمات مربوط به گردآوری مدارک هزینه ای از استفاده

کنندگان دریافت نشود در حالیکه بیشتر نظامهای اطلاعاتی

تجارتی ناگزیرند همه هزینه ها را دریافت کنند .

۶-۱-۲ مقایسه بین کشورهای مختلف: باید بین سیاست علمی

قیمت گذاری و سیاستهای کشورهای دیگر در این مورد،

خصوصاً کشورهایی که از نظر پیشرفت علمی و رشد

اقتصادی در سطح مشابهی قرار دارند، مقایسه هایی

انجام شود .

۶-۱-۳ قیمت گذاری خدمات اطلاعاتی فراهم آمده از منبع

مشترک: در این مورد منظور مسایل مربوط به قیمت گذاری

خدماتی است که توسط کشورها و گروههای مختلف

از یک بانک اطلاعاتی فراهم می شود .

۶-۱-۴ قیمت گذاری خدمات تازه: در این مورد منظور تهیه

و تعیین سیاست قیمت گذاری برای خدمات اطلاعات علمی

تازه در دوره های زیراست :

الف - در دوره تجزیه *

ب - در دوره انتقال از دوره تجزیه به دوره علیاتی *

ج - در دوره علیاتی *

اصول اساسی در برخورد با مسایل مربوط به سیاست قیمت گذاری همانها است که قبلاً مشخص شده به آنها اشاره کرده ایم . مثلاً اینکه برای تشویق به استفاده موثر و مقرون بصرفه از اطلاعات تا چه حد باید به مراکز اطلاعات یا به استفاده کنندگان کمک مالی داده شود . یا اینکه برنامه های تحقیقاتی که خود تولید کننده اطلاعات تازه هستند برای استفاده از اطلاعات جدیدی که نیاز دارند چه قیمتی باید بپردازند ؟ یا اینکه آیا می توان هزینه استفاده از اطلاعات علمی برای توسعه و تحقیق را از محل بورسها یا قرارداد هایی که برای این برنامه ها تحقیقاتی در نظر گرفته شده پرداخت ؟

۶-۲ منابع مالی

در این مورد کانون مرکزی ملی مسوولیت دوگانه ای بعهده دارد . نخست تامین بودجه ، به این معنی که سازمانهای دست اندر کار مسایل

اطلاعات علمی بتوانند با شناساندن کار خود بودجه لازم را دریافت
دارند. دیگر اینکه در توزیع عادلانه منابع با یکدیگر همکاری کنند.
منظور از عبارت "شناساندن کار خود" بیش از هر چیز دیگر عبارت است
از شناساندن اهمیت سازمانهای فراهم آورنده اطلاعات علمی به اجتماع،
که غالباً نسبت به آن بی‌علاقه بوده و حتی با آن از در مخالفت
درمی‌آید. مطالب مهم در این زمینه عبارت است از:

۱-۲-۶ پرهیز از دوباره کاری: در این مورد منظور، نیاز

پژوهندگان به پرهیز از دوباره کاری غیر لازم یا کاستن

از اتلاف نیرو در راههایی است که قبلاً آزموده شده

و بی‌نتیجه بوده است.

۲-۲-۶ دستیابی به اطلاعات روز: در این مورد منظور، نیاز

کارخانه داران و فراهم‌آوردگان خدمات به این است

که بطور منظم، از افکار و عقاید جدید در مورد توسعه

و پیشرفت، از نظامها، روندها و فنون تازه در کار

خود و نیز از مواد جدیدی که ساخته یا کشف شده

است اطلاع یابند.

۶-۲-۲ بکارگیری اطلاعات در جهت منافع عمومی : منظور نیاز

مراجع تصمیم گیری - در دولت مرکزی یا در استانها-

است به اینکه در مورد جنبه های علمی مسایل مهم

عمومی نظیر بهداشت و کیفیت محیط زیست اطلاعات

کافی داشته باشند . موضوع شناساندن اهمیت

اطلاعات را می توان با یا آوری سه نیاز دیگر مورد تاکید

بیشتری قرار داد :

۶-۲-۴ انجام تجربیات : باید سلسله تجربیاتی بمنظور حصول

اطمینان از موارد زیر انجام داد . نخست اینکه خدمات

سازمانهای فراهم آورنده اطلاعات علمی دقیقاً مناسب

نیازهای استفاده کنندگان است . و دیگر اینکه -

پیشرفتهایی که در تکنولوژی اطلاعاتی بدست آمده

حد اکثر استفاده می شود .

۶-۲-۵ استفاده از همکاریهای بین المللی : برای توسعه

و بهبود خدمات اطلاعات علمی باید از همکاریهای

بین المللی استفاده کامل بشود .

۶-۲-۶ پرداختن به مسایل مربوط به اطلاعات علمی در سطح

وسیع: در صورتی که وصول به نتایج سریع و قابل

ملاحظه ای مورد نظر باشد، باید همانطور که در این

رهنمودها به آن اشاره شده است، در یک سطح

بسیار وسیع به مسایل مربوط به اطلاعات علمی پرداخته

شود.

شرط حصول یک تعادل عادلانه در توزیع منابع این است که قبلاً

توافق لازم در مورد دو موضوع بسیار مشکل بعمل آید. نخست تعیین

اینکه منظور از "تعادل" چیست و دیگر قانع کردن سازمانهای ذینفع

به اینکه در راه رسیدن به این "تعادل" کوشش کنند. در این

زمینه لازم است گامهای اصلی زیر برداشته شود:

۶-۲-۷ توزیع منابع در ارتباط با نیازها: باید با کمک

سازمانهای ذینفع، نحوه توزیع منابع مورد بررسی قرار

گرفته و کمبودها و نقاط ضعف در ارتباط با اطلاعاتی

که در مورد نیازهای استفاده کنندگان موجود است

مشخص شود (رجوع کنید به بند ۲-۳ بالا).

۸۲-۶ تعیین اولویتها : باید اولویتهایی برای تخصیص

اعتبارات جدید (یا تجدید تخصیص اعتبارات قدیم)

در نظر گرفته شود .

۹۲-۶ تصمیمهای مربوط به سیاستگذاری : باید سازمانهای

مسوول قانع شوند به اینکه سیاستهای لازم را تعیین

و تصمیمهای لازم را در مورد آنها اتخاذ کرده و نیروی

انسانی مورد لزوم برای به انجام رساندن این تصمیمها

را فراهم آورند .

۱۰۲-۶ تخصیص اعتبارات : باید اعتبارات ملی لازم برای

برنامه هایی که به آنها اولویت داده شده است تامین

شود و این کار هر جا که ممکن باشد از طریق تشویق به

همکاری در امور مالی انجام گردد . مثلاً همکاری در

تخصیص اعتبارات دولتی را می توان از راههای زیر

تامین کرد :

— باید وزارت دارایی را قانع کرد که : نلیه هزینه های کتابخانه ها

و فعالیتهای اطلاعات علمی سازمانها و دستگاههای مختلف تحت

ماده معینی از بودجه و جدا از هزینه های دیگر تخصیص داده

شود .

— باید این " بودجه اطلاعات علمی " سالانه مورد بررسی قرار گیرد

و برای همه سازمانها و دستگاهها بطور یکجا درخواست اعتبار

شود و در هر مورد تأکید لازم در مورد اولویتها بعمل آید .

۱۱-۲-۶ مراقبت در پیشرفت برنامه : باید با دقت مراقب

پیشرفت بسوی تعادل مطلوب در تخصیص اعتبارات بود

و هر از چندگاه یکبار اولویتها را مورد بررسی و تجدید

نظر قرار داد .

کانون مرکزی ملی در تعقیب این هدفهای مشکل نهاز به این دارد که

با حوصله — و در بیشتر موارد به آهستگی — یک نوع روحیه همکاری بین

سازمانها و دستگاههای دولتی و انجمنهای علمی ، با " صنعت اطلاعات

علمی " بوجود آورد . کانون مرکزی ملی برای حصول این هدف باید روشی

آمیخته از هماهنگی غیررسمی — و غالباً بر پایه همکاری دو جانبه — و هماهنگی

رسمی — بر پایه شرکت در کمیته های کار — در پیش گیرد .

۲-۶ مسایل قانونی و اداری

در این مورد هدف بسیار وسیع است یعنی " تشویق مطالعه در مورد محدودیتهای قانونی و اداری که برای دسترس به اطلاعات علمی وجود دارد و ترغیب اقداماتی ۰۰۰ به منظور تقلیل یا از میان برداشتن این محدودیتها در موارد لازم " . به برخی از این محدودیتها در سطح بین المللی بهتر می توان پرداخت ؟ خصوصاً مساله حق مولف که تابع قرارداد های بین المللی است . در چنین مواردی کنون مرکزی ملی باید تنها مساله را در مدنظر داشته باشد و ترتیبی دهد که دولت متبوع وی در اقداماتی که در برنامه " یونی سیست " یا توسط سازمانهای مسوول دیگر در این زمینه بعمل می آید شرکت کند .

در مورد دیگر محدودیتها ، می توان در سطح ملی اقدام کرد .

این محدودیتها عمدتاً عبارتند از :

۱-۲-۶ طبقه بندی : منظور محدودیتهایی است که در زمینه

دسترس به مدارك علمی بخاطر طبقه بندی آنها به

سبب ملاحظات دفاعی و یا بازرگانی وجود دارد .

۲-۲-۶ مالکیت صنعتی : منظور محدودیتهای ناشی از

مالکیت صنعتی اطلاعات علمی است .

کانون مرکزی ملی بطور معمول باشد مشوق يك " خط مشی کارا " در مورد طبقه بندی مدارك بعنوان چیزی از تربیتهایی که برای پخش گزارشها داده می شود (رجوع کنید به بند ۱-۸ بالا) باشد .

کانون مرکزی ملی همچنین باید کانونهای اختصاصی اطلاعات در صنایع را تشویق کند که حداکثر امکانات را برای دسترسی به اطلاعات صنعتی از بهترین راهها ممکن - مثلاً ثبت علائم و اختراعات - بوجود آورند .

۷- کمک به کشورهای در حال رشد

بعلت وجود سازمانهای متعدد که با تخصیص اعتبارات ، فراهم آوردن تسهیلات و اعزام کارشناس در زمینه مسایل اطلاعات علمی به کشورهای در حال رشد کمک می کنند ، بسیار مطلوب است که این کمکها چسبه در کشورهای رشد یافته و چه در کشورهای در حال رشد تا حد امکان هماهنگ شود . در این زمینه کانون مرکزی ملی از چند راه می تواند موثر باشد :

۱-۷ کشورهای رشد یافته

در کشورهای رشد یافته کانون مرکزی ملی می تواند اقدامات زیر را

بعمل آورد :

۱-۱-۷ درخواست سهمیه از کمکها : باید کوشش لازم بعمل آورد

تا از اعتباراتی که صرف کمک به کشورهای در حال رشد

می‌شود میزان معقولی از آن به اطلاعات علمی تخصصی
یابد و بتوان این اعتبارات را بخاطر فعالیتهای مختلف
در این زمینه خرج کرد .

۲-۱-۷ اتخاذ يك سياست ملی برای کمک در زمینه اطلاعات علمی :

باید اتخاذ يك سياست هماهنگ در سطح ملی برای کمک
به يك کشور و یا کشورهای مختلف ، مورد تشویق قرار
گیرد و در این زمینه تاکید روی مسایلی باشد که کشور
متبوع در آنها سابقه و تجربه بیشتری دارد . کانون مرکزی
ملی می‌تواند بعنوان قسمتی از این وظیفه ، زمینه های
مناسب فعالیت کشور متبوع خود در برنامه " یونیسیست"
را تعیین کند و آنها را برای بررسی و تصویب به کمیته ملی
" یونیسیست" تقدیم نماید .

۲-۱-۷ همکاری با برنامه های کمکهای خارجی : کانون ملی باید

بطور منظم بکوشد بین برنامه ملی برای کمک به کشورهای
در حال رشد (موضوع بند ۲-۱-۷ بالا) و برنامه های
دیگر کشورها ، و نیز بنیاد های خیریه و برنامه عرانی

• ملل متحد در همین زمینه هماهنگی لازم را ایجاد کند •

از جمله مسایلی که در این نوع همکاری مورد نظر است

تبادل اطلاعات در زمینه سیاستها و همچنین طرحهایی

است که باید مورد حمایت قرار گیرد •

۷-۱-۴ هماهنگی روزمره : باید هماهنگی لازم و روزمره در نحوه

ارتباط با اشخاص یا دولتهای عضو در زمینه های نظیر

موارد زیر تامین شود :

الف - درخواست کارشناس برای خدمت در يك کشور در حال رشد بعنوان

مشاور •

ب - درخواست از يك موسسه برای پذیرش دانشجو - برای کارآموزی

یا آموزش رسمی - یا برای شرکت در يك دوره کوتاه مدت •

پ - درخواست از تعدادی موسسات برای پذیرش بازدیدکنندگان

خارجی • این بازدیدکنندگان ممکن است به توسعه و بهبود

نظامها و خدمات اطلاعاتی علاقه مند باشند یا بخواهند در مورد

ایجاد کانون مرکزی ملی یا در مورد سیاستهایی که برای کانونهای

موجود در نظر گرفته می شود مطالعه کنند •

هدفهای اصلی چنین هماهنگی تأمین این منظور است که برای هر نوع فعالیت با مناسبترین افراد یا سازمانها تماس گرفته شده و از تماسهای نامناسب پرهیز شود. و نیز تا حد امکان دو یا چند تماس با هم تلفیق شده و باین ترتیب اتلاف وقت به حداقل برسد.

۷-۱-۵ تمرکز دانش و تجربه : برای تسهیل این هماهنگی روزمره

باید ترتیبی داده شود که دانش، تجربه و تسهیلات

لازم در یک یا دو سازمان نظیر کتابخانه ملی، مرکز

اطلاعات و مدارک علمی، خودکانون مرکزی ملی یا سازمان

اصلی که مسوول کمتهای خارجی است متمرکز شود. این

"دانش" نه تنها باید شامل این باشد که بدانیم چه

منابعی موجود است؛ بلکه همچنین باید معلوم کند که

این منابع تا چه حد به طرحهای موجود یا طرحهای

پیش بینی شده اختصاص یافته است.

۷-۲ کشورهای در حال رشد

در این کشورها نیز در زمینه هماهنگی، وظایف مهمی برای کانسون

مرکزی ملی وجود دارد :

۱-۲-۷ نیاز به کمکهای خارجی : باید نیازهای ویژه به کمکهای

خارجی در هر يك از سازمانهای دست اندرکار اطلاعات

علمی ، مشخص گردد و نیز اطمینان حاصل شود که این

نیازها در هر مورد بدقت بررسی شده و بنحو مطلوب

مشخص و بیان می گردد .

۲-۲-۷ هماهنگی با برنامه های ملی : باید اطمینان حاصل شود

که این نیازها در چهارچوب يك برنامه متعادل و مترقی

با یکدیگر ارتباط نزدیک داشته و با در نظر گرفتن

اهداف کوتاه مدت و درازمدت و نیز اولویتهای در هر

مورد تعیین شده است . این برنامه پیر از تصویب

می تواند بعنوان پایه ای برای تماس با سازمانها

کمک دهند . مورد استفاده قرار گیرد .

NO. 273

Published by the Iranian Documentation Centre

P.O. Box 51-1387 Tehran

1188, Engalab Avenue, Tehran, Iran.

Tehrni Book Processing Centre Card Number M62-171

Islamic Republic Of Iran
Ministry Of Culture and Higher Education

Information Policy Objectives

(UNISIST Proposals)

Paris, April 1974

IRANDOC

Tehran, 1983